

Gmina Nur

GMINNA STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W GMINIE NUR

**NA LATA 2016 – 2020
Z PERSPEKTYWĄ NA LATA 2021 – 2025**

(projekt)

kwiecień, 2016 r.

SPIS TREŚCI:

1.	WSTĘP	3
1.1.	PODSTAWY PRAWNE ORAZ ŹRÓDŁA INFORMACJI.....	5
1.2.	SPÓJNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PROGRAMOWYMI	7
1.3.	METODYKA OPRACOWANIA GMINNEJ STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W GMINIE NUR	23
2.	SYTUACJA SPOŁECZNO – GOSPODARCZA GMINY NUR	24
2.1.	OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY	24
2.2.	UWARUNKOWANIA SPOŁECZNO – GOSPODARCZE.....	25
3.	DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ GMINY NUR	40
3.1.	POMOC SPOŁECZNA.....	40
3.2.	PRZECIWDZIAŁANIE PRZEMOCY W RODZINIE.....	46
3.3.	PRZECIWDZIAŁANIE UZALEŻNIENIOM	47
4.	PROGNOZA ZMIAN SPOŁECZNYCH NA TERENIE GMINY NUR	50
5.	ANALIZA SWOT	52
6.	CELE POLITYKI SPOŁECZNEJ GMINY NUR	54
7.	SYSTEM REALIZACJI GMINNEJ STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W GMINIE NUR	58
7.1.	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA POLITYKI SPOŁECZNEJ GMINY	59
7.2.	MONITORING I EWALUACJA STRATEGII	59
7.3.	ZARZĄDZANIE RYZYKIEM	61
	SPIS TABEL	64

1. Wstęp

Rozwiązywanie problemów społecznych stanowi jedno z najważniejszych zadań administracji publicznej wszystkich szczebli. Działania w obszarze polityki społecznej powinny być realizowane w ramach zintegrowanego systemu, w którym równorzędnym partnerem administracji samorządowej powinny być organizacje i instytucje należące do różnych sektorów życia publicznego (organizacje pozarządowe, kościoły, podmioty gospodarcze).

Według Adama Kurzynowskiego *polityka społeczna*¹ to *działalność państwa, samorządów i organizacji pozarządowych zmierzająca do kształtowania ogólnych warunków pracy i bytu ludności, prorozwojowych struktur społecznych oraz stosunków społecznych opartych na równości i sprawiedliwości społecznej, sprzyjających zaspokajaniu potrzeb społecznych na dostępnym poziomie*. Definicja ta zawiera istotne dla polityki społecznej cele:

- Cel I – dbałość o warunki bytu, prorozwojowe struktury i stosunki społeczne. Pierwszy cel odwołuje się do dbania przez państwo, by społeczeństwo miało możliwość zaspokajania podstawowych potrzeb poprzez pracę zarobkową, emerytury, renty lub świadczenia społeczne,
- Cel II – wskazuje na konieczność kształtowania kapitału ludzkiego, który byłby zdolny do realizowania różnorodnych zadań w warunkach konkurencji na rynkach,
- Cel III – wskazuje na potrzebę kształtowania stosunków społecznych w oparciu o zasadę sprawiedliwości oraz zapewnianie równości szans na starcie każdemu człowiekowi.

Fundament budowania nowoczesnej społeczności lokalnej, wolnej od zagrożeń i problemów społecznych stanowią poniższe zasady:

- 1) *zasada samopomocy* – przejawia się w istnieniu i rozwoju pomocy wzajemnej ludzi zmagających się z podobnymi problemami żywiołowymi oraz pomocy silniejszych dla słabszych. Realizowana zazwyczaj w ramach niewielkich nieformalnych grup
- 2) *zasada przezorności* – oznacza, że bezpieczeństwo socjalne jednostki nie może być tylko efektem świadczeń ze strony społeczeństwa, ale wynikać powinno także z odpowiedzialności człowieka za przyszłość własną i rodziny,
- 3) *zasada solidarności społecznej* – najczęściej rozumiana jako przenoszenie konsekwencji, niekiedy utożsamiana z solidaryzmem społecznym, oznaczającym wyższość wspólnych interesów członków społeczeństwa nad interesami poszczególnych klas lub warstw,
- 4) *zasada pomocniczości* – oznacza przyjęcie określonego porządku, w jakim różne instytucje społeczne dostarczają jednostce wsparcia, gdy samodzielnie nie jest w stanie zaspokoić swoich potrzeb, w pierwszej kolejności pomoc powinna pochodzić od rodziny, a następnie od społeczności lokalnej, a na końcu od państwa,
- 5) *zasada partycypacji* – wyraża się w takiej organizacji życia społecznego, która poszczególnym ludziom zapewnia możliwość pełnej realizacji swoich ról społecznych,

¹ Kurzynowski A. (red.), *Polityka społeczna*, Szkoła Główna Handlowa Oficyna Wydawnicza, Warszawa, 2006 r.

natomiast poszczególnym grupom pozwala zająć równoprawne z innymi miejsce w społeczeństwie,

- 6) *zasada samorządności* – stanowi realizację takich wartości, jak wolność i podmiotowość człowieka, a wyraża się w takiej organizacji życia społecznego, która jednostkom i grupom gwarantuje prawo do aktywnego udziału w istniejących instytucjach społecznych oraz tworzenia nowych instytucji w celu skuteczniejszego zaspokajania potrzeb i realizacji interesów,
- 7) *zasada dobra wspólnego* – przejawia się w takich działaniach władz publicznych, które uwzględniają korzyści i interesy wszystkich obywateli i polegają na poszukiwaniu kompromisów tam, gdzie interesy te są sprzeczne,
- 8) *zasada wielosektorowości* – polega na równoczesnym funkcjonowaniu publicznych podmiotów polityki społecznej, organizacji pozarządowych i instytucji rynkowych, które dostarczają środków i usług służących zaspokajaniu potrzeb społeczeństwa.

Polityka społeczna, jako przewodnik czy też wskazówka działania oparta na zadeklarowanych wartościach i zasadach, określa i wyjaśnia misję, obejmuje możliwości i cele przedsięwzięć organizacyjnych, wymusza odpowiednie zachowania, nakreślając przydział odpowiedzialności i towarzysząc temu delegację kompetencji na wszystkie poziomy organizacyjne. Z wymienionych powyżej zasad wynikają podstawowe cele, które powinny kształtować politykę społeczną w danym środowisku lokalnym. Są to przede wszystkim:

- dążenie do poprawy położenia materialnego i wyrównywania szans życiowych grup społeczeństwa ekonomicznie i socjalnie najsłabszych,
- prowadzenie bieżących działań osłonowych,
- dostrzeganie z wyprzedzeniem zagrożeń społecznych,
- dorównywanie do standardów unijnych i międzynarodowych.

Zgodnie z zapisami *ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (tj. Dz. U. z 2013, poz. 182 z późn. zm.) pomoc społeczna polega na:

- 1) przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń,
- 2) pracy socjalnej,
- 3) prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej,
- 4) analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej,
- 5) realizacji zadań wynikających z rozeznanych potrzeb społecznych,
- 6) rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

W myśl art. 16 ust. 1 obowiązek zapewnienia realizacji zadań pomocy społecznej spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej w zakresie ustalonym ustawą. Gmina i powiat opracowują strategię rozwiązywania problemów

społecznych, a samorząd województwa strategię w zakresie polityki społecznej. Gminna strategia rozwiązywania problemów społecznych powinna zawierać w szczególności:

- 1) diagnozę sytuacji społecznej,
- 2) prognozę zmian w zakresie objętym strategią,
- 3) określenie:
 - a) celów strategicznych projektowanych zmian,
 - b) kierunków niezbędnych działań,
 - c) sposobu realizacji strategii oraz jej ram finansowych,
 - d) wskaźników realizacji działań.

Przygotowując dokument programowy, wskazujący kierunki działań samorządu gminnego w kształtowaniu i realizacji lokalnej polityki społecznej, nie można nie wspomnieć o wartości podstawowej jaką jest zasada wspierania rodziny, jako najważniejszej komórki społecznej. Jest ona głównym przesłaniem niniejszego dokumentu, gdyż od wspierania siły rodziny należy rozpocząć każdy rodzaj oferowanej pomocy.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych to długoterminowa i perspektywiczna koncepcja polityki społecznej, mająca na celu objęcie wsparciem osoby zagrożone lub dotknięte wykluczeniem społecznym oraz stworzenie optymalnych warunków dla funkcjonowania społeczności lokalnej. Głównym zadaniem strategii jest wyrównanie szans społecznych mieszkańców gminy dzięki efektywnej współpracy wszystkich partnerów działających w tym obszarze.

Diagnoza problemów społecznych w gminie Nur została opracowana na podstawie dostępnych danych statystycznych oraz sprawozdań z realizacji działań gminnych. W oparciu o diagnozę sytuacji w gminie oraz analizę SWOT wyznaczone zostały cele, kierunki działań oraz wskaźniki realizacji założeń Strategii.

1.1. Podstawy prawne oraz źródła informacji

Podstawa opracowania *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Nur* wynika z art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej. Na jej treść i realizację mają również wpływ poniższe akty prawne:

- ✓ ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tj. Dz. U. z 2013 r., poz. 135 z późn. zm.),
- ✓ ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (tj. Dz. U. z 2013 r., poz. 1457 z późn. zm.),
- ✓ ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionych do alimentów (tj. Dz. U. z 2016 r., poz. 169 z późn. zm.),
- ✓ ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. Nr 94., poz. 651, z późn. zm.),

- ✓ ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (tj. Dz. U. z 2012 r., poz. 124, z późn. zm.),
- ✓ ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tj. Dz. U. z 2015 r., poz. 1390),
- ✓ ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (tj. Dz. U. z 2015 r., Nr 581, poz. 1027 z późn. zm.),
- ✓ ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tj. Dz. U. z 2013 r., poz. 674 z późn. zm.),
- ✓ Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2015, poz. 163 z późn. zm.),
- ✓ ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (tj. Dz. U. 2015, poz. 114 z późn. zm.),
- ✓ ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (tj. Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 225 z późn. zm.),
- ✓ ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tj. Dz. U. z 2014 r., poz. 1118 z późn. zm.),
- ✓ ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (tj. Dz. U. z 2013 r., poz. 966 z późn. zm.),
- ✓ ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (tj. Dz. U. z 2014 r., poz. 150 z późn. zm.),
- ✓ ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tj. Dz. U. z 2013 r., poz. 1440 z późn. zm.),
- ✓ ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tj. Dz. U. z 2015 r., poz. 121 z późn. zm.),
- ✓ ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tj. Dz. U. z 2011 r., Nr 127, poz. 721 z późn. zm.),
- ✓ ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (tj. Dz. U. z 2016 r., poz. 546),
- ✓ ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tj. Dz. U. z 2015 r., poz. 2156 z późn. zm.),
- ✓ ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. z 2013 r., poz. 594 z późn. zm.),
- ✓ ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tj. Dz. U. z 2016 r., poz. 487),
- ✓ ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tj. Dz. U. z 2014 r., poz. 382 z późn. zm.),
- ✓ ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tj. Dz. U. z 2012 r., poz. 788 z późn. zm.).

Merytoryczne źródło informacji stanowiły poniższe publikacje:

- ✓ Broda – Wysocki P., *Pomoc społeczna w Polsce – koncepcja i instrumenty*, Ekspertyza przygotowana w ramach projektu „EAPN Polska – profesjonalny dialog na rzecz Europy Socjalnej”,
- ✓ Firlit – Fesnak G., Szyłko – Skoczny M., *Polityka społeczna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2012 r.,
- ✓ Frączkiewicz – Wronka A. (red.), *Samorządowa polityka społeczna : praca zbiorowa*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP, Warszawa, 2002 r.
- ✓ Gierek P., *Wsparcie instytucjonalne dla rodzin dysfunkcyjnych*, „Praca Socjalna” Nr 4/2011
- ✓ Golinowska S., *Polityka społeczna. Koncepcje – instytucje – koszty*, Warszawa, 2000 r.
- ✓ Grewiński M., Krzyszkowski J. (red.), *Współczesne tendencje w pomocy społecznej i pracy socjalnej*, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej, Warszawa, 2011 r.,
- ✓ Miżejewski C., *Budżet pomocy społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem zadań samorządów gminnych*, Ekspertyza przygotowana w ramach projektu „EAPN Polska – profesjonalny dialog na rzecz Europy Socjalnej”,
- ✓ Rysz – Kowalczyk B. (red.), *Leksykon polityki społecznej*, Instytut Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 2001 r.
- ✓ Żukiewicz A., *Praca socjalna Ośrodków Pomocy Społecznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2002 r.

1.2. Spójność z dokumentami strategicznymi i programowymi

Zapisy zawarte w *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Nur* oraz planowane w ich ramach przedsięwzięcia są zgodne z kierunkami polityk w sferze społecznej zawartymi w dokumentach strategicznych formułowanych i realizowanych na poziomie Unii Europejskiej, na poziomie kraju, na poziomie regionalnym oraz lokalnym.

DOKUMENTY STRATEGICZNE W RAMACH UNII EUROPEJSKIEJ

Prawo wspólnotowe (*acquis communautaire*) nie ingeruje w systemowe rozwiązania w zakresie pomocy społecznej obowiązujące w państwach członkowskich Unii Europejskiej. Funkcjonuje jednak polityka społeczna Unii koordynująca narodowe polityki społeczne w zakresie koniecznym z punktu widzenia funkcjonowania wspólnoty.

Polityka Spójności na lata 2014 – 2020

Misją unijnej polityki spójności jest zmniejszanie różnic między europejskimi regionami w celu wzmocnienia spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej. Polityka spójności polega na realizacji trzech najważniejszych celów:

- 1) *Celu Konwergencja*, który jest ukierunkowany na przyspieszenie konwergencji najsłabiej rozwiniętych państw członkowskich i regionów poprzez poprawę warunków wzrostu

i zatrudnienia dzięki zwiększaniu ilości i poprawie jakości inwestycji w kapitał rzeczowy i ludzki, rozwojowi innowacyjności i społeczeństwa opartego na wiedzy, zdolnościom adaptacyjnym do zmian gospodarczych i społecznych, ochronie i poprawie jakości środowiska naturalnego oraz zwiększaniu wydajności administracji. Cel ten stanowi priorytet funduszy,

- 2) *Celu Konkurencyjność regionalna i zatrudnienie*, który, poza najsłabiej rozwiniętymi regionami, jest ukierunkowany na zwiększanie konkurencyjności i atrakcyjności regionów, jak również zatrudnienia poprzez przewidywanie zmian gospodarczych i społecznych, w tym związanych z liberalizacją handlu, poprzez zwiększenie i poprawę jakości inwestycji w kapitał ludzki, innowacyjność i promowanie społeczeństwa opartego na wiedzy, przedsiębiorczość, ochronę i poprawę jakości środowiska naturalnego oraz poprawę dostępności, zdolności adaptacyjnych pracowników i podmiotów gospodarczych, jak również rozwój rynków pracy sprzyjających integracji społecznej,
- 3) *Celu Europejska współpraca terytorialna*, który jest ukierunkowany na umacnianie współpracy transgranicznej poprzez wspólne inicjatywy lokalne i regionalne, umacnianie współpracy transnarodowej za pomocą działań sprzyjających zintegrowanemu rozwojowi terytorialnemu powiązanemu z priorytetami Wspólnoty oraz umacnianie współpracy międzyregionalnej i wymiany doświadczeń na właściwym szczeblu terytorialnym.

Pomoc funduszy w ramach trzech celów, uwzględnia, zgodnie z ich charakterem, z jednej strony szczególne uwarunkowania gospodarcze i społeczne, a z drugiej – szczególne uwarunkowania terytorialne. Pomoc służy wspieraniu, w odpowiedni sposób, zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich, w szczególności jako elementu rozwoju regionalnego, oraz odnowy obszarów wiejskich i obszarów zależnych od rybołówstwa poprzez dywersyfikację gospodarczą. Pomoc służy również wspieraniu obszarów o niekorzystnym położeniu geograficznym lub warunkach przyrodniczych, które pogłębiają ich problemy rozwojowe, w szczególności regionów najbardziej oddalonych, jak również obszarów północnych o bardzo niskiej gęstości zaludnienia, określonych wysp i państw członkowskich będących wyspami oraz obszarów górskich. Podstawowe fundusze, realizujące cele polityki spójności oraz udzielające pomocy w jej ramach to: *Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego* (EFRR), *Europejski Fundusz Społecznego* (EFS) oraz *Fundusz Spójności*. Cel Konwergencja realizują EFRR, EFS i Fundusz Spójności, cel Konkurencyjność regionalna i zatrudnienie – EFRR i ES, a cel Europejska współpraca terytorialna- EFRR.

Strategia Europa 2020

Strategia „Europa 2020” jest dziesięcioletnią strategią Unii Europejskiej na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia, zapoczątkowaną w 2010 r. Ma ona na celu nie tylko rozwiązanie problemów wynikających z kryzysu, z którego obecnie kraje UE stopniowo wychodzą. Strategia ta ma również pomóc nam skorygować niedociągnięcia europejskiego modelu wzrostu gospodarczego i stworzyć warunki, dzięki którym będzie on bardziej służył

zrównoważonemu wzrostowi społecznemu. Celem strategii „Europa 2020” jest osiągnięcie wzrostu gospodarczego, który będzie: *inteligentny* – dzięki bardziej efektywnym inwestycjom edukację, badania naukowe i innowacje; *zrównoważony* – dzięki zdecydowanemu przesunięciu w kierunku gospodarki niskoemisyjnej; oraz *sprzyjający włączeniu społecznemu*, ze szczególnym naciskiem na tworzenie nowych miejsc pracy i ograniczanie ubóstwa.

W perspektywie roku 2020 wyznaczone następujące cele:

- zatrudnienie (75% osób w wieku 20 – 64 lat powinno mieć pracę),
- badania i rozwój oraz innowacje (na inwestycje w powyższym zakresie powinniśmy przeznaczać 3% PKB środków publicznych i prywatnych),
- edukacja (odsetek młodych ludzi przedwcześnie porzucających naukę nie powinien przekraczać 10%, a co najmniej 40% osób w wieku 30 – 34 powinno mieć wykształcenie wyższe),
- ubóstwo i wykluczenie społeczne (zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym o co najmniej 20 mln).

Strategia Lizbońska

To społeczno – gospodarczy plan rozwoju przyjęty dla Unii Europejskiej przez Radę Europejską na posiedzeniu w Lizbonie w roku 2000. Celem planu, przyjętego na okres 10 lat, było uczynienie Europy najbardziej dynamicznym i konkurencyjnym regionem gospodarczym na świecie, rozwijającym się szybciej niż Stany Zjednoczone.

Strategia opiera się przede wszystkim na założeniu, że gospodarka krajów europejskich wykorzysta do maksimum innowacyjność opartą na szeroko zakrojonych badaniach naukowych, zwłaszcza w nowoczesnych dziedzinach wiedzy, co miało się stać głównym motorem rozwoju. Strategia oparta została na trzech filarach: społecznym, ekonomicznym i ekologicznym, do jej priorytetów zaliczono: innowacyjność, liberalizację, przedsiębiorczość, spójności społeczną i zrównoważony rozwój.

W 2005 roku Komisja Europejska dokonała rewizji, a następnie wprowadziła zmiany w przyjętym w 2000 roku programie społeczno – gospodarczym. Za priorytety odnowionej Agendy (zwanej również Strategią na rzecz wzrostu i zatrudnienia) uznano:

- stworzenie bardziej atrakcyjnego miejsca inwestowania i pracy (w tym m.in.: rozszerzenie i pogłębienie wspólnotowego rynku, poprawę prawodawstwa europejskiego i krajowego, stworzenie otwartych i konkurencyjnych rynków w Europie i poza nią, rozszerzenie i poprawę infrastruktury europejskiej),
- wiedzę i innowacje na rzecz wzrostu gospodarczego (w tym m.in.: zwiększenie nakładów na B+R, pobudzanie innowacji, wykorzystanie ITC, zrównoważone wykorzystanie zasobów),
- tworzenie większej liczby lepszych miejsc pracy (w tym m.in.: angażowanie większej liczby osób w aktywność zawodową, modernizację systemów zabezpieczeń socjalnych, zwiększenie zdolności dostosowawczej do wymagań rynkowych).

Europejska Strategia Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu

Zwalczanie ubóstwa i marginalizacji społecznej staje się obecnie w Unii Europejskiej, od centralnym celem w procesie kształtowania europejskiego modelu społecznego. Rada Europejska w Nicei przyjęła cztery cele zwalczania ubóstwa i wykluczenia społecznego na obszarze Unii Europejskiej:

- zwiększanie udziału w zatrudnieniu i dostępu do środków, praw, dóbr i usług,
- zapobieganie ryzyku wykluczenia społecznego,
- pomoc dla najbardziej potrzebujących grup,
- mobilizacja wszystkich odpowiednich instytucji.

Unia Europejska w zakresie zwalczania ubóstwa i wykluczenia społecznego zaproponowała otwartą metodę koordynacji, która polega min. na wypracowaniu przez poszczególne państwa członkowskie Narodowych Planów Wykluczenia Społecznego. Plany takie powinny zawierać promocję lepszego zatrudnienia i podnoszenie kwalifikacji grupom poszkodowanym, min. niepełnosprawnym, młodzieży + działania towarzyszące. Poza tym w narodowych strategiach powinny znaleźć się priorytety, ukierunkowane na równy dostęp do dóbr i usług grup marginalizowanych w zakresie zatrudnienia, edukacji, zabezpieczenia społecznego, prawa, wypoczynku i rekreacji.

Europejska Strategia Zatrudnienia

Powstała w roku 1997, kiedy to państwa członkowskie UE zobowiązały się do ustanowienia szeregu wspólnych celów w zakresie polityki zatrudnienia. Jej głównym celem jest tworzenie lepszych i liczniejszych miejsc pracy w całej UE. W ramach Strategii państwa członkowskie Unii Europejskiej przyczyniają się swoimi politykami zatrudnienia do osiągnięcia wspólnych celów, którymi są obecnie:

- pełne zatrudnienie,
- poprawa jakości i produktywności pracy,
- wzmocnienie spójności społecznej i integracji.

Europejska Strategia w Sprawie Niepełnosprawności 2010 – 2020

Ogólnym celem strategii jest zwiększenie możliwości osób niepełnosprawnych, tak aby mogły one w pełni korzystać ze swoich praw i uczestniczyć w życiu społecznym oraz w europejskiej gospodarce, zwłaszcza dzięki jednolitemu rynkowi. Strategia określa także wsparcie jakiego wymagają dotacje, badania naukowe, kampanie informacyjne, opracowywanie statystyk i gromadzenie danych.

Komisja określiła osiem podstawowych obszarów działania: Dostępność, Uczestnictwo, Równość, Zatrudnienie, Kształcenie i szkolenie, Ochrona socjalna, Zdrowie i Działania zewnętrzne. Dla każdego obszaru określono najważniejsze działania oraz nadrzędny cel na poziomie Unii Europejskiej.

KRAJOWE DOKUMENTY STRATEGICZNE

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności” – to dokument rządu RP o charakterze analitycznym i rekomendacyjnym. Określa on główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno – gospodarczego Polski, a także kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju, z uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju. Stanowi opis nowego projektu cywilizacyjnego w perspektywie do roku 2030.

Celem Strategii jest przezwyciężenie kryzysu finansowego w jak najkrótszym czasie i próba uniknięcia tzw. „straconej dekady” – wolniejszego rozwoju gospodarczego niż w poprzednich latach, który powodowałby negatywny wpływ na jakość życia ludzi. Strategia zakłada więc zbudowanie przewag konkurencyjnych do 2030 roku, tak, aby po wykorzystaniu obecnych sił rozwojowych Polska posiadała nowe potencjały wzrostu w obszarach, które dotychczas nie były eksploatowane, np. w obszarze edukacji.

Głównym celem dokumentu jest poprawa jakości życia Polaków mierzona wskaźnikami jakościowymi, a także wartością oraz tempem wzrostu polskiego PKB. Projekt kładzie nacisk na jednoczesny rozwój w trzech strategicznych obszarach: konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski oraz efektywności i sprawności państwa.

Raport „Polska 2030. Wyzwania rozwojowe”

Powyższy dokument stanowi podstawę diagnostyczną dla przygotowywanych strategii rozwoju. Wskazuje wyzwania w perspektywie do 2030 roku:

- wzrost i konkurencyjność,
- sytuacja demograficzna,
- wysoka aktywność zawodowa oraz adaptacyjność zasobów pracy,
- odpowiedni potencjał infrastruktury,
- gospodarka oparta na wiedzy i rozwój kapitału intelektualnego,
- solidarność i spójność regionalna,
- poprawa spójności społecznej,
- sprawne państwo,
- wzrost kapitału społecznego Polski.

Wskazuje się także na pięć kluczowych czynników rozwoju kraju do roku 2030:

- wzrost aktywności zawodowej i mobilności,
- rozwój produktywności i innowacyjności,
- efektywna dyfuzja rozwoju w wymiarze regionalnym i społecznym,
- wzmocnienie kapitału społecznego i sprawności państwa.

W aspekcie rozwoju kapitału społecznego podkreśla się rosnące znaczenie usieciowienia społeczeństwa, niosące ze sobą zmianę dotychczasowych więzi społecznych. Wzrost kapitału społecznego wymaga stymulowania wzrostu wzajemnego zaufania, naprawy infrastruktury instytucjonalnej państwa, zwiększenie troski o dobro wspólne, poprawy jakości przestrzeni i debaty publicznej, wspieranie aktywności obywatelskiej – indywidualnej oraz zinstytucjonalizowanej – oraz zwiększenia roli potencjału kreatywnego i intelektualnego.

Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020

Strategia Rozwoju Kraju 2020 (SSRK) to główna strategia rozwojowa Polski do 2020 r. Wskazuje najważniejsze zadania państwa, które należy zrealizować w najbliższych latach, by przyspieszyć rozwój Polski, orientacyjny harmonogram oraz sposób finansowania zaplanowanych działań. SRK jest częścią systemu zarządzania rozwojem kraju. Stanowi bazę dla 9 strategii zintegrowanych, które realizują założone w niej cele i uszczegóławiają ją.

Strategia proponuje podejście dwukierunkowe, polegające na usuwaniu barier i słabości polskiej gospodarki oraz wykorzystaniu jej mocnych stron. SRK wyznacza trzy obszary, na których powinny zostać skoncentrowane fundusze na politykę rozwoju: *konkurencyjna gospodarka, spójność społeczna i terytorialna, sprawne i efektywne państwo*.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: regiony, miasta, obszary wiejskie

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie (KSRR) to rządowa wizja rozwoju polskich regionów do 2020 roku. Określa najważniejsze wyzwania, założenia i cele polityki regionalnej państwa. Wyznacza też zasady i mechanizmy współpracy pomiędzy rządem a samorządami wojewódzkimi oraz koordynacji działań obu szczebli. Formalnie KSRR jest jedną z 9 strategii zintegrowanych, która realizuje cele rozwoju kraju nakreślone w *Strategii Rozwoju Kraju 2020*.

Najważniejszym celem KSRR jest wykorzystanie specyficznych atutów (tzw. potencjałów rozwojowych), które ma każdy obszar Polski, dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności. Chodzi o politykę rozwoju „szytą na miarę” konkretnej części naszego kraju. Środki na rozwój trzeba inwestować tak, by wspierały mocne strony danego obszaru, dawały szansę na wzrost gospodarczy i większe zatrudnienie oraz niwelowały różnice w poziomie rozwoju. Polskie regiony mają być po prostu lepszym miejscem do życia. Ten cel ma charakter ponadczasowy i nie odnosi się tylko do 2020 roku, czyli czasu obowiązywania strategii. KSRR wyznacza też trzy cele szczegółowe. Dotyczą one:

- *wzrostu konkurencyjności regionów* – chodzi o rozwijanie potencjałów największych miast i otaczających je gmin oraz tworzenie warunków do korzystania z tego rozwoju przez pozostałe obszary. To w miastach powstaje najwięcej nowych miejsc pracy, innowacyjnych firm, w nich zlokalizowane są szkoły wyższe, instytucje kultury,
- *niwelowania różnic w rozwoju poszczególnych obszarów kraju* – chodzi szczególnie o obszary wiejskie o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług, miasta,

- które tracą dotychczasowe funkcje społeczno – gospodarcze, np. były stolice województw, obszary przygraniczne czy te części Polski, które nie mają nowoczesnej sieci drogowej,
- *sprawnego zarządzania polityką rozwoju* – m.in. większa rola województw w prowadzeniu polityki rozwoju, nowe narzędzia polityki regionalnej.

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020

Strategia (SRKL) została przyjęta przez Radę Ministrów uchwałą nr 104 Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2013 r. Jest jedną z dziewięciu strategii sektorowych, realizujących średnio i długookresową strategię rozwoju kraju. Zawiera ona diagnozę głównych problemów i obszarów wymagających podjęcia działań w celu poprawy sytuacji. Obejmuje zagadnienia z różnorodnych dziedzin życia, w tym: rynku pracy, polityki społecznej, opieki zdrowotnej, edukacji, problematyki osób niepełnosprawnych i starszych.

Głównym celem SRKL jest rozwijanie kapitału ludzkiego poprzez wydobywanie potencjałów osób w taki sposób, by mogły w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia. Poza celem głównym wyznaczono pięć celów szczegółowych:

- wzrost zatrudnienia,
- wydłużenie aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości życia osób starszych,
- poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- poprawa zdrowia obywateli oraz podniesienie efektywności opieki zdrowotnej,
- podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli.

Realizacja celu głównego oraz celów szczegółowych SRKL odbywać się będzie poprzez działania podejmowane na różnych etapach życia: od wczesnego dzieciństwa, poprzez edukację szkolną, edukację na poziomie wyższym, okres aktywności zawodowej i rodzicielstwa, do starości.

Realizacja celów SRKL powinna, w perspektywie roku 2020, pozwolić na to, by Polska, dzięki rozwiniętemu rynkowi pracy i wysokiemu poziomowi zatrudnienia w połączeniu z wysokiej jakości systemem kształcenia oraz efektywną opieką zdrowotną, stawała się coraz bardziej nowoczesnym, atrakcyjnym i konkurencyjnym miejscem do życia.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020

W dniu 26 marca 2013 roku Rada Ministrów przyjęła Strategię Rozwoju Kapitału Społecznego 2020, której koordynatorem jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego. To pierwszy dokument rządowy, który w sposób systematyczny podejmuje problematykę budowy wzajemnego zaufania między obywatelami oraz między obywatelami a państwem i jego instytucjami. Dokument obejmuje zagadnienia partycypacji społecznej i aktywności obywatelskiej. W ramach tego obszaru mają być realizowane działania zmierzające do poprawy mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne. Przyjmuje się, że proces wdrożenia Strategii obejmował będzie takie działania jak:

- projekty realizowane przez organizacje społeczne w zakresie edukacji obywatelskiej,
- upowszechnienie i wdrażanie rozwiązań zwiększających kontrolę społeczną nad działaniami administracji publicznej wszystkich szczebli,
- stałe podnoszenie wiedzy i umiejętności przedstawicieli organizacji pozarządowych w zarządzaniu organizacją, a w szczególności zasobami ludzkimi i finansami,
- różnorodne formy zachęcania obywateli do zwiększania swojej aktywności na forum publicznym,
- rozwijanie i promocja indywidualnej filantropii, wolontariatu oraz społecznej odpowiedzialności biznesu,
- wspieranie rozwoju przedsiębiorczości społecznej i innych form przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i zawodowemu, w tym różnorodnych form samopomocy,
- stworzenie rozwiązań zmierzających do wypracowania i wdrożenia systemu wsparcia dla poradnictwa prawnego i obywatelskiego,
- ułatwienie działalności organizacji obywatelskich,
- wsparcie dla ruchów społecznych, grup nieformalnych.

Narodowa Strategia Integracji Społecznej

Niniejszy dokument został przyjęty przez Radę Ministrów dnia 3 sierpnia 2004 r. Celem Narodowej Strategii Integracji Społecznej (NSIS) jest pomoc w procesie włączania się Polski w realizację drugiego z celów Strategii Lizbońskiej UE, który zakłada modernizację europejskiego modelu socjalnego, inwestowanie w ludzi oraz zwalczanie wykluczenia społecznego. NSIS promuje zintegrowane działania wszystkich partnerów społecznych na rzecz przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu

W Strategii wskazano problemy priorytetowe, które zostały określone na podstawie analizy ok. 100 wskaźników zestawionych w ramach kilkunastu domen życia społecznego. Do najważniejszych zaliczono:

- wzrost uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym oraz poprawę jakości kształcenia na poziomie gimnazjalnym i średnim,
- upowszechnienie kształcenia wyższego z dążeniem do lepszego dostosowania tego kształcenia do potrzeb rynku,
- rekompensowanie deficytów rozwoju intelektualnego i sprawnościowego dzieci,
- radykalne ograniczenie ubóstwa skrajnego,
- zmniejszenie tendencji do wzrostu różnic dochodowych,
- ograniczenie bezrobocia długookresowego i bezrobocia wśród młodzieży,
- zwiększenie poziomu zatrudnienia osób niepełnosprawnych,
- wydłużenie przeciętnego dalszego trwania życia w sprawności,
- zwiększenie liczby uczestników w aktywnej polityce rynku pracy,
- upowszechnienie kształcenia ustawicznego,
- powszechne ubezpieczenie zdrowotne oraz objęcie dzieci i młodzieży programami zdrowia publicznego,

- kobiety i dzieci objęte programami zdrowia publicznego,
- wzrost dostępu do lokali dla grup najbardziej zagrożonych bezdomnością,
- dostęp do pracowników socjalnych,
- rozwój pomocy środowiskowej – zwiększenie liczby osób objętych pomocą społeczną,
- zaangażowanie obywateli w działalność społeczną oraz dostęp do informacji obywatelskiej i poradnictwa
- realizacji NSIS przez samorządy terytorialne.

Narodowy Program Zdrowia 2016 – 2020

Stanowi, zgodnie z ustawą o zdrowiu publicznym, podstawowy dokument polityki zdrowia publicznego – wyznacza cele strategiczne i operacyjne oraz najważniejsze zadania do realizacji na rzecz poprawy zdrowia i związanej z nim jakości życia społeczeństwa. NPZ sporządza się na co najmniej 5 lat.

Cel strategiczny NPZ to wydłużenie życia Polaków w zdrowiu, poprawa jakości życia związanej ze zdrowiem oraz ograniczanie społecznych nierówności w zdrowiu. Można go osiągnąć dzięki realizacji celów operacyjnych, które ukierunkowane są na zmniejszenie narażenia społeczeństwa na największe zagrożenia dla zdrowia. NPZ łączy różne programy profilaktyczne, realizowane dotychczas na podstawie przepisów kilku ustaw, o różnych terminach realizacji oraz różnych źródłach i poziomach finansowania (m.in. z zakresu przeciwdziałania narkomanii lub alkoholizmowi).

Cele operacyjne określone w Narodowym Programie Zdrowia (NPZ) mają pomóc w osiągnięciu celu nadrzędnego: by Polacy żyli dłużej i w jak najlepszym zdrowiu. Zdrowie społeczeństwa zależy od wielu czynników, ale najważniejsze z nich to postawy i zachowania składające się na styl życia. Nasze wybory dotyczące sposobu odżywiania, nadużywania alkoholu, palenia papierosów, zażywania narkotyków oraz niewielka aktywność fizyczna (lub jej brak) wpływają na to, jak często chorujemy i na co. Jeśli są niewłaściwe, zwiększają ryzyko przedwczesnych zgonów.

Cele operacyjne NPZ skupiają się na przeciwdziałaniu najważniejszym czynnikom wpływającym na zdrowie. W katalogu zadań niezbędnych do realizacji tych celów znajdują się działania konieczne do poprawy stanu zdrowia i jakości życia zarówno całego społeczeństwa, jak i szczególnie zagrożonych grup. Na podstawie dostępnych danych dotyczących stanu zdrowia społeczeństwa w NPZ zostały wskazane najważniejsze obszary działania:

- poprawa sposobu żywienia, stanu odżywienia oraz aktywności fizycznej społeczeństwa,
- profilaktyka i rozwiązywanie problemów związanych z uzależnieniami od substancji psychoaktywnych i uzależnieniami behawioralnymi,
- poprawa dobrostanu psychicznego społeczeństwa,
- poprawa zdrowia prokreacyjnego,
- ograniczenie ryzyka zdrowotnego wynikającego z zagrożeń fizycznych, chemicznych i biologicznych w środowisku zewnętrznym, miejscu pracy, zamieszkania, rekreacji i nauki,
- promocja zdrowego i aktywnego starzenia się.

Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w rodzinie na lata 2014 – 2020

Został przyjęty przez Radę Ministrów dnia 29 kwietnia 2014 r. Głównym celem programu jest zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zmniejszenie skali tego zjawiska w Polsce. Cele szczegółowe to:

- zintensyfikowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
- zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie,
- zwiększenie poziomu kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w celu podniesienia jakości i dostępności świadczonych usług.

W celu zwiększenia skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym realizacji celów ustawowych oraz celów wskazanych w Programie, określono cztery podstawowe obszary zawierające kierunki działań oraz sprecyzowano oddziaływania wobec różnych grup odbiorców:

- *Profilaktyka i edukacja społeczna*: obszar kierowany do ogółu społeczeństwa, w tym do osób i rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie,
- *Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie*: obszar kierowany do osób dotkniętych przemocą w rodzinie (w tym do: kobiet, mężczyzn, dzieci, współmałżonków lub partnerów w związkach nieformalnych, osób starszych, osób z niepełnosprawnościami lub osób niesamodzielnych),
- *Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie*: obszar kierowany do osób stosujących przemoc w rodzinie, jak również do właściwych służb lub podmiotów zajmujących się oddziaływaniem na osoby stosujące przemoc,
- *Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie*: obszar kierowany do przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Program skierowany jest do:

- ogółu społeczeństwa, w tym osób zagrożonych przemocą w rodzinie,
- osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
- osób stosujących przemoc w rodzinie,
- świadków przemocy w rodzinie,
- służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014 – 2020

Powyższy Program, podobnie jak jego pierwsza wersja na lata 2012 – 2013, jest przedsięwzięciem kompleksowym, uwzględniającym obszary i kierunki wsparcia umożliwiające osiągnięcie celu głównego, jakim jest poprawa jakości i poziomu życia osób starszych dla godnego starzenia się poprzez aktywność społeczną. Ma on umożliwić współpracę międzysektorową – organizacji pozarządowych, które wspólnie z jednostkami samorządu terytorialnego oraz uczelniami przyczyniają się do rozwoju społecznego w wymiarze lokalnym. Ma to służyć utrwalaniu modelu współpracy międzysektorowej, która jest kluczowym elementem działań długofalowych podejmowanych w związku ze starzeniem się społeczeństwa.

Program zakłada praktyczne włączenie sektora organizacji pozarządowych do działań służących zaangażowaniu seniorów w ramach aktywności edukacyjnej i integracyjnej oraz upowszechnianie udziału osób starszych w życiu społeczności lokalnych i promocję wolontariatu wśród osób w wieku 60+.

Głównym celem Programu jest: Poprawa jakości i poziomu życia osób starszych dla godnego starzenia się poprzez aktywność społeczną. Będzie on realizowany przez następujące cele szczegółowe:

- 1) Zwiększenie różnorodności i poprawa jakości oferty edukacyjnej dla osób starszych:
 - tworzenie ofert odpowiadających problemom osób starszych znajdujących się w trudnej sytuacji, w tym w szczególności w procesie wykluczenia społecznego,
 - promowanie nowych rozwiązań na rzecz motywowania osób starszych do uczenia się dla zachowania aktywności, w tym szczególnie osób starszych pozostających w niekorzystnej sytuacji,
 - tworzenie warunków dla rozwoju oferty edukacyjno – kulturalnej,
- 2) Tworzenie warunków dla integracji wewnątrz- i międzypokoleniowej osób starszych przy wykorzystaniu istniejącej infrastruktury społecznej, m.in. pogłębianie wiedzy na temat zmian biologicznych, zdrowotnych, społecznych zachodzących wraz z wiekiem w ramach przygotowywania społeczeństwa do starości
- 3) Rozwój zróżnicowanych form aktywności społecznej, w tym upowszechnianie wolontariatu, partycypacji w procesach decyzyjnych, w życiu społecznym, w tym udział osób starszych w kształtowaniu polityki publicznej
- 4) Zwiększenie dostępności, podniesienie jakości usług społecznych oraz wspieranie działań na rzecz samopomocy i samoorganizacji:
 - rozwój systemów wsparcia umożliwiających zaspokojenie specyficznych dla wieku podeszłego potrzeb w szczególności osobom starszym o ograniczonej samodzielności
 - rozwój usług społecznych w sferze sportu, turystyki, rekreacji i kultury.

Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020

Został przyjęty przez Radę Ministrów dnia 12 sierpnia 2014 r. i określa projektowaną politykę państwa w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Celem głównym Programu jest trwałe zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym o 1,5 mln oraz wzrost spójności społecznej. Ma on być osiągnięty do końca 2020 r. przez realizację celów operacyjnych:

- *Usługi służące aktywności i profilaktyce – ograniczenie wykluczenia dzieci i młodzieży* – najważniejsze będzie zapewnienie rodzinom z dziećmi dostępu do wysokiej jakości usług społecznych, co zwiększy szanse aktywizacji rodziców oraz zapewni profilaktykę zapobiegania ubóstwu
- *Gwarancje dla przyszłości młodzieży – stworzenie młodzieży szansy wejścia na rynek pracy i zakładania rodzin* – zasadniczym efektem powinno być stworzenie spójnego systemu działań edukacyjnych, społecznych i zawodowych, który przygotuje młodzież do wejścia na rynek pracy, umożliwi zdobycie niezbędnych kompetencji i umiejętności ułatwiających włączenie społeczne, aktywność zawodową, a także rozwój rodziny
- *Aktywna osoba i zintegrowana rodzina – odpowiedzialne lokalne środowisko* – w tym przypadku podstawowym efektem ma być rozwój systemu aktywnej integracji, działającego na rzecz aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym osób, rodzin i środowisk zagrożonych wykluczeniem. Chodzi o łączenie ról społecznych, zawodowych i rodzinnych oraz zwiększenie znaczenia społeczności lokalnej z wykorzystaniem partnerstwa publiczno – społecznego
- *Zapobieganie niepewności mieszkaniowej* – najważniejsze będzie zapewnienie dostępu do niedrogich mieszkań na wynajem, co zwiększy bezpieczeństwo rodzin i umożliwi ich aktywizację zawodową. Ważne też będzie zapobieganie utracie mieszkania i bezdomności, które powodują wykluczenie społeczne
- *Seniorzy – bezpieczni, aktywni i potrzebni* – podstawowy efekt realizowanych działań to zapewnienie osobom starszym i niepełnosprawnym przyjaznych form opieki i aktywnego spędzania czasu oraz możliwości włączenia się do życia społecznego.

REGIONALNE DOKUMENTY STRATEGICZNE

Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014 – 2020

Stanowi dokument uwzględniający cele zdefiniowane przez Komisję Europejską oraz odpowiadający na wyzwania regionu w zakresie stymulowania rozwoju społecznego i gospodarczego, w powiązaniu z celami nakreślonymi przez Strategię Europa 2020. Jego celem jest umożliwienie zrównoważonego rozwoju zwiększającego spójność społeczną i terytorialną przy wykorzystaniu potencjału mazowieckiego rynku pracy. Program stanowi narzędzie realizacji polityki rozwoju prowadzonej przez Samorząd Województwa Mazowieckiego.

W ramach RPO WM 2014 – 2020 możliwe jest uzyskanie dofinansowania tzw. projektów twardych wspieranych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) oraz tzw. projektów miękkich, przeznaczonych na inwestycje w zasoby ludzkie, wspieranych z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS).

Cel główny RPO WM 2014 – 2020, tj. inteligentny, zrównoważony rozwój zwiększający spójność społeczną i terytorialną przy wykorzystaniu potencjału mazowieckiego rynku pracy osiągnąć będzie poprzez cele strategiczne stanowiące odpowiedź na trzy podstawowe wyzwania Strategii Europa 2020, w kontekście wspierania rozwoju inteligentnego, zrównoważonego, jak i włączającego:

- rozwój konkurencyjnej gospodarki regionu opartej na innowacyjności, przedsiębiorczości, chłonnym rynku pracy i zrównoważonych zasobach,
- przeciwdziałanie dysproporcjom regionalnym prowadzące do zwiększenia chłonności regionalnego rynku pracy poprzez wyrównywanie dostępu do zatrudnienia, włączenie społeczne i edukację,
- wsparcie działań wzmacniających zrównoważony rozwój środowiska na Mazowszu.

Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku stanowi podstawowy i nadrzędny dokument strategiczny regionu, przesądzający o kierunkach prowadzonej przez samorząd województwa polityki województwa, a także przenoszący na poziom regionalny ustalenia dokumentów krajowych i unijnych – ustanawiający ramy do tworzenia bardziej szczegółowych dokumentów na poziomie regionu. Należy również pamiętać, iż na politykę regionalną województwa składają się zobowiązania płynące ze współpracy o zasięgu globalnym, europejskim, szeroko pojęta polityka publiczna państwa, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego poszczególnych gmin, ustawy samorządowe oraz plan zagospodarowania przestrzennego województwa.

Wizja Strategii określa Mazowsze jako region spójny terytorialnie, konkurencyjny, innowacyjny z wysokim wzrostem gospodarczym i bardzo dobrymi warunkami życia jego mieszkańców. Najważniejsze cele w sferze społecznej to:

- poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki,
- wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia.

Strategia polityki społecznej województwa mazowieckiego na lata 2014 – 2020

Strategia Polityki Społecznej Województwa Mazowieckiego na lata 2014 – 2020 jest dokumentem o charakterze operacyjno – wdrożeniowym, precyzującym i uszczegóławiającym zadania samorządu wojewódzkiego w obszarze polityki społecznej. Stanowi ona narzędzie realizacji aktywnej polityki społecznej w województwie, a jej misją jest włączenie społeczne i przeciwdziałanie ubóstwu dla poprawy jakości życia mieszkańców Mazowsza. Głównym założeniem Strategii jest przechodzenie z prymatu działań o charakterze interwencyjnym na rzecz działań profilaktycznych i aktywizujących w celu zapewnienia warunków dla inkluzji

społecznej i wzmacniania samodzielności osób i rodzin. Działania podejmowane będą w następującym zakresie:

- Zwiększenie aktywności zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia, w szczególności z grup defaworyzowanych
- Zwiększenie zakresu i liczby działań profilaktycznych i specjalistycznych realizowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie
- Przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu osób i rodzin
- Rozwój działań profilaktycznych i specjalistycznych na rzecz ochrony dziecka i wzmocnienia rodziny
- Rozwój zróżnicowanych form i usług społecznych wspierających samodzielność i aktywność osób starszych

LOKALNE DOKUMENTY STRATEGICZNE

Strategia rozwoju powiatu ostrowskiego

Strategia rozwoju powiatu ostrowskiego ujmuje główne cele i uwarunkowania rozwoju powiatu w horyzoncie do 2022 roku. Celem opracowania strategii rozwoju było przygotowanie dokumentu, dzięki któremu władze powiatu mogą racjonalnie organizować swoje przyszłe działania. Dlatego też w strategii dominują przedsięwzięcia, które władza lokalna może sama podjąć i za które może odpowiadać.

Wizja powiatu brzmi: *Atrakcyjny dla inwestorów i turystów, bezpieczny Powiat, w którym mieszkańcy zaspokajają swoje potrzeby oraz mogą rozwijać swoje aspiracje zawodowe i intelektualne, uzdolnienia, a także dbać o swoje zdrowie i rozwój fizyczny.*

Cele strategiczne dla powiatu ostrowskiego brzmią:

- rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu,
- podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej i potencjału inwestycyjnego powiatu,
- promocja atrakcyjności turystycznej powiatu ostrowskiego,
- zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa publicznego i ochrona środowiska,
- rozwój przemysłu przetwórstwa rolno – spożywczego

Cele szczegółowe, w sferze społecznej, obejmują głównie:

- Aktywizację osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób niepełnosprawnych
- Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników
- Podniesienie poziomu edukacji szkolnej i pozaszkolnej

Powiatowa strategia rozwiązywania problemów społecznych powiatu ostrowskiego na lata 2016 – 2022

Głównym celem Strategii jest: Wzmocnienie systemu wsparcia dla osób i rodzin, poprzez rozwój infrastruktury społecznej i działania w zakresie zapobiegania wykluczeniu społecznemu. Cele szczegółowe to:

- wspieranie środowiska osób niepełnosprawnych oraz innych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- poprawa infrastruktury społecznej,
- zapewnienie równego dostępu do udziału w życiu społecznym mieszkańcom powiatu,
- wspieranie i rozwój form pieczy zastępczej oraz pełnoletnich wychowanków form pieczy zastępczej.

W celu realizacji wymienionych wyżej celów konieczne jest zaplanowanie działań, adekwatnych do potrzeb. Pożądane jest zrealizowanie wszystkich wymienionych działań, niemniej jednak uzależnione będzie to od realnych możliwości finansowych podmiotów, którym przypisano realizację poszczególnych działań a także do faktycznych potrzeb, które mogą zmienić się na przestrzeni najbliższych lat. Działania usystematyzowano w obszary jak niżej:

1) Rozwój infrastruktury społecznej w powiecie

- tworzenie i rozwój środowiskowych form wsparcia dla dzieci i młodzieży w formie placówek wsparcia dziennego, w tym: świetlic socjoterapeutycznych, ognisk wychowawczych, placówek o charakterze edukacyjnym, sportowym, kulturalnym,
- tworzenie i rozwój środowiskowych form wsparcia dla osób niepełnosprawnych, w tym tworzenie placówek wsparcia dziennego, warsztatów terapii zajęciowej, środowiskowego domu samopomocy,
- utworzenie ośrodka interwencji kryzysowej lub punktu konsultacyjnego dla ofiar przemocy i przygotowanie zaplecza noclegowego dostępnego w sytuacji kryzysowej,
- utworzenie placówki opiekuńczo-wychowawczej, lub placówki opiekuńczo – wychowawczej typu rodzinnego w przypadku pozyskania odpowiednich kandydatów do jej prowadzenia,
- zlecenie prowadzenia domu pomocy społecznej, tworzenie dziennych domów pobytu dla osób starszych.

2) Wspieranie środowiska osób niepełnosprawnych

- działania w zakresie zapobiegania wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych oraz ich integracji ze środowiskiem,
- aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych,
- przyznawanie dofinansowań ze środków PFRON (zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi),
- likwidacja barier architektonicznych w miejscach użyteczności publicznej oraz w ciągach komunikacyjnych – w celu umożliwienia swobodnego dostępu i poruszania się osób niepełnosprawnych w środowisku,
- przystosowanie środków komunikacji publicznej do przewozu osób niepełnosprawnych, pozyskanie przez samorządy gminne pojazdów przystosowanych do przewozu osób niepełnosprawnych,

- tworzenie, prowadzenie i wspieranie grup wsparcia, specjalistycznego poradnictwa psychologicznego i pedagogicznego dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin, w celu zapobiegania bierności społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych,
- działania zmierzające do zmniejszenia skutków niepełnosprawności poprzez wczesną interwencję, terapię oraz pracę z dziećmi, ich rodzicami i opiekunami,
- organizowanie i udział w kampaniach społecznych prowadzonych na rzecz środowiska niepełnosprawnych,
- współpraca z organizacjami pozarządowymi na rzecz poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych,
- opracowanie i realizacja projektów w ramach programów celowych dotyczących osób niepełnosprawnych,
- zapewnienie dostępu osobom niepełnosprawnym do pełnej informacji z zakresu ulg i uprawnień,
- podejmowanie działań zmierzających do podniesienia świadomości społecznej o osobach niepełnosprawnych jako współmieszkańcach powiatu ostrowskiego, a nie wyłącznie jako osobach wymagających pomocy i wsparcia,
- podwyższenie kwalifikacji przez pracowników urzędów i instytucji w celu zapewnienia sprawnej obsługi osób niepełnosprawnych,
- bieżące informowanie potencjalnych pracodawców o korzyściach i ulgach wynikających z zatrudniania osób niepełnosprawnych, w tym organizowania i udziału w kampaniach społecznych,
- udział w programach umożliwiających pozyskanie środków na potrzeby osób niepełnosprawnych z terenu powiatu ostrowskiego.

3) Rozwój form opieki nad dzieckiem i rodziną

- organizowanie i udział w kampaniach informacyjno – promocyjnych o tematyce rodzicielstwa zastępczego,
- wspieranie istniejących rodzin zastępczych poprzez umożliwianie podnoszenia kwalifikacji i doskonalenia umiejętności,
- wsparcie finansowe i rzeczowe form rodzinnej pieczy zastępczej,
- udział w programach mających na celu poprawę funkcjonowania systemu rodzinnej opieki zastępczej,
- pozyskiwanie, szkolenie i przygotowywanie kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej,
- organizowanie imprez środowiskowych o charakterze integracyjnym dla rodzin zastępczych i ich wychowanków,
- tworzenie i prowadzenie grup wsparcia i samopomocowych,
- wspieranie form opieki nad dziećmi w formie placówek wsparcia dziennego, świetlic oraz pozaszkolnych form spędzania czasu,
- organizowanie spotkań informacyjnych i szkoleń dla kadr pomocy społecznej z terenu powiatu,

- opracowanie systemu szybkiego informowania o zaistniałym kryzysie – wczesna interwencja kryzysowa,
- zapewnienie wsparcia rodzinom zagrożonym umieszczeniem dziecka w pieczy zastępczej poprzez pracę w środowisku, w tym przydzielenie asystenta rodziny,
- zapewnienie opieki dzieciom pozbawionym opieki rodziców poprzez umieszczanie w formach rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej,
- współpraca jednostek i instytucji działających zakresie pomocy dziecku i rodzinie w celu opracowania wspólnych i skutecznych rozwiązań, w tym praca na rzecz powrotu dziecka przebywającego w pieczy zastępczej pod opiekę rodziców,
- udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom pieczy zastępczej.

Strategia rozwoju Gminy Nur na lata 2016 – 2020 z perspektywą na lata 2021 – 2025

Stanowi dokument strategiczny, kładący nacisk na zrównoważony rozwój Gminy (bazujący na zintegrowaniu polityki środowiskowej, gospodarczej, przestrzennej i społeczno – kulturowej), prowadzący w efekcie do poprawy jakości życia mieszkańców i budowania jego trwałych podstaw ekonomicznych oraz środowiskowych. W sferze społecznej w niniejszym dokumencie określono następujące cele:

- Rozwiązywanie problemów społecznych i stymulowanie aktywności zawodowej
- Rozwój i poszerzanie funkcji obiektów dydaktycznych, kulturalnych oraz sportowo – rekreacyjnych
- Tworzenie warunków do budowania aktywnej i obywatelskiej postawy oraz rozwijanie tożsamości lokalnej

1.3. *Metodyka opracowania Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Nur*

Konstrukcję niniejszej *Strategii* oparto na partycypacyjno – eksperckim modelu budowy planów strategicznych jednostek samorządu terytorialnego, w pełni oddającym oczekiwania art. 16 ust. 1 *ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (tj. Dz. U. z 2013, poz. 182 z późn. zm.). Podstawę do określenia celów strategicznych, którymi Gmina Nur będzie się kierowała w latach 2016 – 2020 (z perspektywą na lata 2021 – 2025) było przygotowanie diagnozy stanu społecznego, stanowiącej punkt wyjścia do dalszych prac nad niniejszym dokumentem strategicznym.

Analizy materiału dokonano na podstawie istniejących danych zastanych (z ang. *desk research*). W badaniu wykorzystano wtórne źródła informacji, takie jak: dane statystyczne z Głównego Urzędu Statystycznego (np. Bank Danych Lokalnych, roczniki i publikacje zbiorcze), dane Urzędu Gminy Nur, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, Starostwa Powiatowego oraz innych instytucji publicznych, a także dokumenty strategiczne dla regionu.

Na podstawie diagnozy stanu powstała analiza SWOT: silne strony (wewnętrzne), słabe strony (wewnętrzne), szanse (zewnętrzne) i zagrożenia (zewnętrzne), stanowiąca syntezę najważniejszych wniosków wynikających z raportu stanu obecnego, która uwypukliła atuty i mocne strony, ale również pozwoliła wskazać główne problemy do rozwiązania.

Wykonana analiza SWOT posłużyła do wypracowania celów strategicznych i operacyjnych, tworzących niejako „scenariusz” działań koniecznych do właściwego kształtowanie sfery społecznej na terenie Gminy Nur.

Ostatnim etapem prac nad *Strategią* było opracowanie systemu monitorowania osiągania celów i realizacji poszczególnych działań oraz aktualizowania dokumentu – zgodnie ze zmieniającymi się uwarunkowaniami wewnętrznymi i w otoczeniu Gminy.

Reasumując powyższe niniejsza *Strategia* obejmuje następujące elementy:

- Uwarunkowania *Strategii*
- Diagnoza aktualnego stanu społecznego Gminy Nur
- Analiza SWOT
- Wyznaczenie celów strategicznych oraz działań
- Źródła finansowania wdrażania *Strategii*
- Opracowanie metod wdrażania i monitorowania *Strategii*

2. Sytuacja społeczno – gospodarcza Gminy Nur

2.1. Ogólna charakterystyka Gminy

Gmina Nur położona jest w północno – wschodniej części województwa mazowieckiego, w powiecie ostrowskim. Gmina jest najbardziej wysuniętą na południowy – wschód jednostką administracyjną powiatu i graniczy z gminami: Szulborze Wielkie, Zaręby Kościelne, Ceranów, Sterdyń, Boguty – Pianki oraz z gminami Ciechanowiec i Czyżew – Osada, znajdującymi się w granicach administracyjnych województwa podlaskiego.

Przez teren gminy przebiegają ważne ciągi komunikacyjne, tj. droga krajowa nr 63 o znaczeniu międzynarodowym, łącząca przejście graniczne z Białorusi w Sławatyczach z przejściem granicznym w Budziszkach (Obwód Kaliningradzki Rosji) oraz droga wojewódzka nr 694 o znaczeniu turystycznym w skali kraju (Warszawa – Białowieża). Odległość miejscowości gminnej Nur od najbliższych ośrodków miejskich kształtuje się następująco: od Ciechanowca – ok. 12 km, od Ostrowi Mazowieckiej – ok. 33 km, od Zambrowa – ok. 36 km i od Siedlec – ok. 65 km. Najbliższe stacje kolejowe na szlaku Warszawa – Białystok znajdują się w sąsiednich gminach: Małkinia Górna i Czyżew – Osada.

Powierzchnia obszaru Gminy Nur wynosi 9.600,0 ha, z czego: grunty orne zajmują 5.809,56 ha, łąki i pastwiska – 1.250,85 ha, lasy i tereny leśne – 1.650,21 ha, a pozostałe grunty – 889,38 ha (z czego ok. 170 ha to grunty zabudowane). Prawie 91% powierzchni gminy to grunty stanowiące własność osób prywatnych. Grunty stanowiące własność Gminy to

nieco ponad 2% powierzchni gminy, grunty Skarbu Państwa pod zarządem Nadleśnictwa to ok. 2,0%, a pod zarządem Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej to nieco ponad 2,1%.

2.2. Uwarunkowania społeczno – gospodarcze

Demografia

Struktura demograficzna gminy w istotny sposób decyduje o aspektach rozwoju społeczno – gospodarczego danego terenu. Na jej podstawie można określić, jakie zmiany demograficzne zachodzą w danym społeczeństwie i w oparciu o nie sporządzać prognozy potrzeb socjalnych w danej jednostce samorządu terytorialnego, a także zdecydować jakie trzeba ponieść wydatki.

Pod względem administracyjnym gmina składa się z 26 miejscowości skupionych w 21 sołectwach i liczy 2973 mieszkańców (według stanu na dzień 20.02.2015 r.), gęstość zaludnienia wynosi 30,97 mieszk./ km². W tabeli nr 1 przedstawiono liczbę mieszkańców w poszczególnych sołectwach.

Tabela nr 1. Liczba mieszkańców sołectw Gminy Nur

Lp.	Nazwa sołectwa	Liczba mieszkańców
1.	Godlewo - Warsze / Godlewo - Mierniki	196
2.	Godlewo - Milewek	83
3.	Godlewo Wielkie	128
4.	Kałęczyn	119
5.	Kamianka	64
6.	Kossaki	110
7.	Kramkowo Lipskie	148
8.	Murawskie Nadbużne	124
9.	Myślibory	22
10.	Nur	656
11.	Obryte	70
12.	Ołowskie	64
13.	Ołtarze - Gołacze	187
14.	Strękowo	157
15.	Ślepowrony	79
16.	Zakrzewo - Słomy	65
17.	Zaszków	163
18.	Zaszków - Kolonia	64
19.	Zuzela	170

Lp.	Nazwa sołectwa	Liczba mieszkańców
20.	Żebry - Kolonia	87
21.	Żebry - Laskowiec	217

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Nur, stan na 20.02.2015 r.

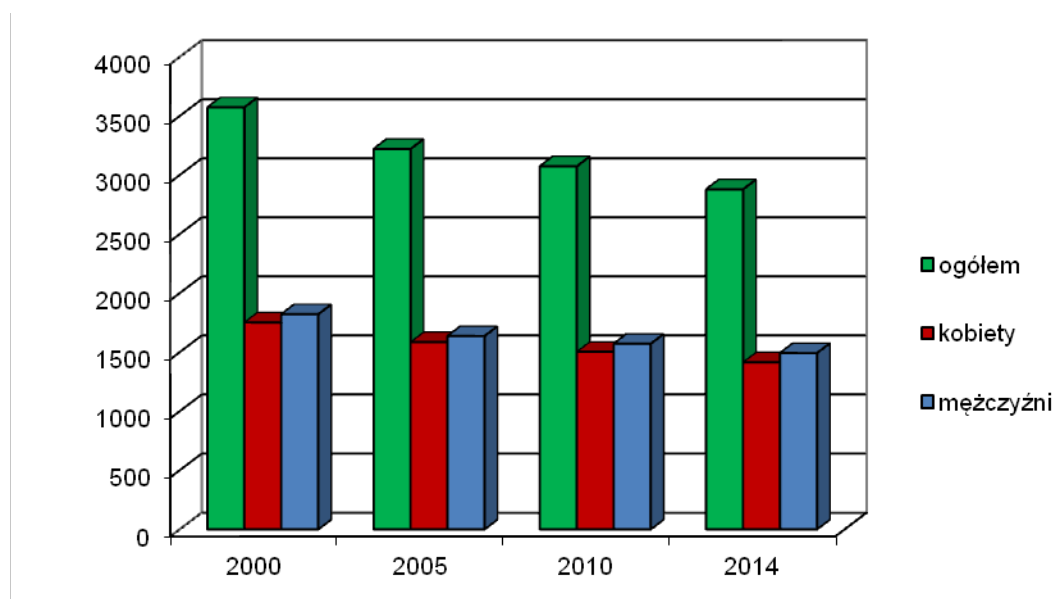
Tendencje, w podziale na jej składowe – przyrost naturalny i saldo migracji przedstawiono w tabeli nr 2.

Tabela nr 2. Sytuacja demograficzna Gminy Nur w latach 2000 – 2014

	2000	2005	2010	2014
Stan ludności według faktycznego miejsca zamieszkania 31 XII ogółem	3573	3221	3074	2879
Stan ludność według faktycznego miejsca zamieszkania 31 XII kobiety	1752	1585	1503	1414
Stan ludności według faktycznego miejsca zamieszkania 31 XII mężczyźni	1821	1636	1571	1492
Urodzenia żywe ogółem	41	25	24	16
Zgony ogółem	62	39	44	54
Przyrost naturalny ogółem	- 21	- 14	- 20	- 38
Ludność w wieku przedprodukcyjnym według faktycznego miejsca zamieszkania (31 XII) ogółem	877	698	545	424
Ludność w wieku produkcyjnym według faktycznego miejsca zamieszkania (31 XII) ogółem	1790	1651	1730	1690
Ludność w wieku poprodukcyjnym według faktycznego miejsca zamieszkania (31 XII) ogółem	906	872	799	765
Napływ ludzi do gminy	46	17	17	21
Odływ ludzi z gminy	77	44	55	29
Saldo migracji	- 31	- 27	- 38	- 8

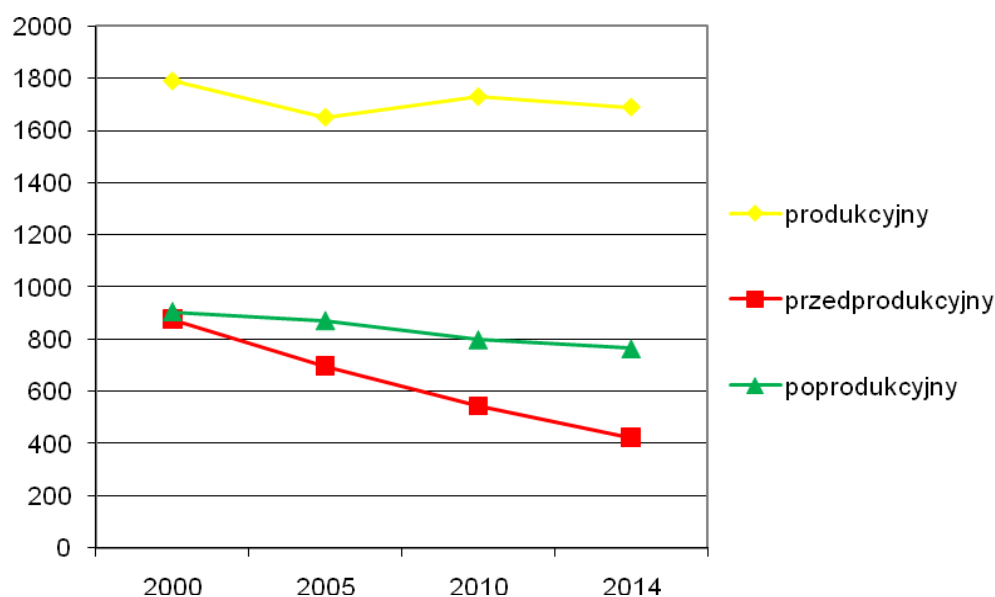
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Nur oraz Banku Danych Lokalnych

Wykres nr 1. Stan ludności według faktycznego zamieszkania na terenie Gminy Nur w latach 2000 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Nur oraz Banku Danych Lokalnych

Wykres nr 2. Stan ludności według wieku na terenie Gminy Nur w latach 2000 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Nur oraz Banku Danych Lokalnych

W ostatnich latach widać wyraźny spadek liczby ludności na terenie Gminy Nur, co nie odbiega od zjawisk demograficznych charakterystycznych dla obszarów wiejskich w tej części Polski. Mimo to Gmina nadal posiada wystarczające zasoby siły roboczej – odsetek osób w wieku produkcyjnym utrzymuje się od lat na stabilnym poziomie około 50%.

Niepokojący jest jednak spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym, który decyduje o potencjale demograficznym danego terenu. W ostatniej dekadzie zanotowano spadek osób w wieku przedprodukcyjnym z ok. 25% do ok. 15% obecnie.

W analizowanych latach na terenie Gminy odnotowywano ujemne saldo migracji, przy czym zaznaczyć należy że w roku 2014 było ono niższe niż w latach wcześniejszych. Migracja jest czułym miernikiem zmian sytuacji ludnościowej. Saldo migracji pokazuje oceny dotyczące perspektyw rozwoju gminy, dokonywane z punktu widzenia potrzeb ludności. Postępujące zmniejszanie się zasobów ludzkich (kapitału ludzkiego) i utrzymywanie się takiej sytuacji w długim okresie będzie przyczyniać się do ograniczania potencjału rozwojowego gminy.

Reasumując powyższe należy stwierdzić, że struktura wiekowa ludności Gminy Nur nie napawa optymizmem. Zjawiska, takie jak spadek liczby ludności w wieku poprodukcyjnym i systematycznie malejąca liczba dzieci w ostatnich latach rodzą obawę, iż w przyszłości zasoby pracy w gminie nie będą zabezpieczone na odpowiednim poziomie.

Gospodarka i rynek pracy

Gmina Nur stanowi obszar typowo rolniczy, w związku z czym mniej niż połowa mieszkańców utrzymuje się z działalności pozarolniczej. Obecnie główny wpływ na rozwój gospodarczy gminy ma jej położenie w sąsiedztwie ośrodków miejskich, tj. Ciechanowiec, Ostrów Mazowiecka, Ostrołęka, Siedlce i Warszawa. Ich bliskie sąsiedztwo to m.in. łatwość dostępu do pracy i różnorodnych usług, większa atrakcyjność inwestycyjna w odniesieniu do różnych form aktywizacji gospodarczej, duży rynek zbytu, np. na produkty rolne.

Użytki rolne na terenie Gminy Nur obejmują obszar 7.060,41 ha, z czego grunty orne zajmują 5.809,56 ha, zaś łąki i pastwiska – 1.250,85 ha. Powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 mieszkańca gminy wynosi 2,37 ha.

Według danych z powszechnego spisu rolnego przeprowadzonego w 2010 r. na terenie Gminy Nur prowadzone są 602 gospodarstwa rolne. Wszystkie z nich są gospodarstwami indywidualnymi. Ponad 90% z tych gospodarstw posiada powierzchnię większą niż 5 ha, a połowa – większą niż 15 ha. Średnia wielkość gospodarstwa to ok. 12,7 ha.

W strukturze zasiewów dominują zboża (2.715,74 ha w 528 gospodarstwach) oraz ziemniaki (104,95 ha w 260 gospodarstwach). 432 gospodarstwa zajmują się hodowlą zwierząt: hodowla bydła – 7.007 sztuk w 371 gospodarstwach; 194 gospodarstwa prowadzą hodowlę drobiu; 91 gospodarstwach hoduje się trzodę chlewną. Za najważniejszą gałąź rolnictwa uznać należy zatem hodowlę krów i związaną z nią produkcję mleka.

W zakresie mechanizacji rolnictwa w spisie ustalono, że 438 gospodarstw rolnych posiada łącznie 712 ciągników rolniczych.

Lasy i grunty leśne zajmują na terenie Gminy Nur 1.650,21 ha, czyli stanowią ok. 17,2% powierzchni gminy. Administracyjnie lasy należą do Nadleśnictwa Rudka ², podlegającemu Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku. Gmina przynależy do

² www.rudka.bialystok.lasy.gov.pl

leśnictwa Nur. Gospodarka leśna gminy podporządkowana jest planom urządzenia lasu (Lasy Państwowe) oraz uproszczonym planom urządzenia lasu (lasy niestanowiące własności Skarbu Państwa). Obecnie obowiązującym dla Nadleśnictwa Rudka jest plan na lata 2008 – 2017. Dla każdej miejscowości gminnej opracowany został uproszczony plan urządzenia lasu na okres od 2009 do 2018. Na terenie gminy występują niewielkie obszarowo lasy pełniące funkcję ochronną – są to lasy wodochronne znajdujące się w sąsiedztwie m. Kramkowo Lipskie (o łącznej powierzchni 8,14 ha).

Według Banku Danych Lokalnych na terenie Gminy Nur w 2014 r. zarejestrowanych było 180 podmiotów gospodarczych, przy czym dominowały przedsiębiorstwa o charakterze usługowym, a 39 przedsiębiorstw zaklasyfikowanych było do kategorii „przemysł i budownictwo”. W strukturze przedsiębiorstw przeważają podmioty o lokalnej skali oddziaływania. Dwa największe z nich znajdują się w: Zakrzewie – Słomach – Budownictwo Ogólne STANBUD oraz PPHU – MAXBUD, świadczące usługi w branży budowlanej.

Według danych GUS w 2014 r. w Gminie Nur zarejestrowanych było 107 podmiotów należących do kategorii podmiotów usługowych. Kwestia dostępności i wachlarza usług w gminie jest niezwykle istotna, gdyż wiąże się bezpośrednio z jakością życia mieszkańców oraz daje możliwość tworzenia nowych miejsc pracy na terenach typowo rolniczych, nieuprzemysłowionych. Do usług dostępnych w Gminie zaliczyć można przede wszystkim: usługi publiczne, tj. usługi zdrowia, usługi oświaty, usługi związane z kulturą. Usługi nie zaliczane do publicznych to: usługi handlu, usługi pocztowe, usługi gastronomiczne, usługi bankowe oraz usługi turystyczne. W m. Nur funkcjonuje również targowisko gminne o powierzchni ok. 300 m².

Podmioty gospodarcze zlokalizowane w Nurze stanowią prawie połowę ogółu. Cechuje je największa różnorodność, co nadaje miejscowości rolę lokalnego centrum usługowego. Wśród zlokalizowanych tu zakładów usługowych wyróżnić można m. in. sklepy spożywczo – przemysłowe, apteka, sklep z artykułami elektronicznymi, zakłady fryzjerskie, gabinety weterynaryjne, pocztę, bank oraz bar. Drugim co do wielkości ośrodkiem usługowym jest Zuzela, trzecim – Żebry - Laskowiec.

Oprócz miejscowości o wykrystalizowanych centrach usługowych, na terenie gminy występują rozproszone podmioty usługowe, takie jak punkty wymiany butli gazowych, mniejsze sklepy oraz drobne zakłady rzemieślnicze.

W poniższej tabeli nr 3 przedstawiono podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na terenie gminy.

*Tabela nr 3. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON na terenie Gminy Nur
w latach 2000 – 2014*

	2000	2005	2010	2014
Podmioty wg sektorów własnościowych				
podmioty gospodarki narodowej ogółem	199	197	172	180
sektor publiczny – ogółem	9	11	10	11
sektor publiczny – państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	3	9	8	9
sektor prywatny - ogółem	190	186	162	169
sektor prywatny – osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	164	157	129	135
sektor prywatny – spółki handlowe	-	1	3	5
sektor prywatny – spółdzielnie	1	1	1	-
sektor prywatny – stowarzyszenia i organizacje społeczne	14	13	13	13
Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD 2007				
ogółem	199	197	172	180
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	b.d.	b.d.	25	18
przemysł i budownictwo	b.d.	b.d.	42	39
pozostała działalność	b.d.	b.d.	105	123
Podmioty nowo zarejestrowane wg sektorów własnościowych				
podmioty gospodarki narodowej ogółem	b.d.	b.d.	17	15
sektor publiczny – ogółem	b.d.	b.d.	0	1
sektor publiczny – państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	b.d.	b.d.	0	1
sektor prywatny – ogółem	b.d.	b.d.	17	14
sektor prywatny – osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	b.d.	b.d.	15	14
Podmioty nowo zarejestrowane wg grup sekcji PKD 2007				
ogółem	b.d.	b.d.	17	15
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	b.d.	b.d.	1	0
przemysł i budownictwo	b.d.	b.d.	5	2
pozostała działalność	b.d.	b.d.	11	13

b.d. - brak danych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Nur oraz Banku Danych Lokalnych

Szanse dla rozwoju Gminy Nur stanowi sektor turystyczny. Położenie w dolinie Bugu, w stosunkowo niedużej odległości od Warszawy mogą stać się fundamentalnymi siłami rozwojowymi turystyki w gminie. Przez teren gminy Nur przebiega oznakowany zielony Pieszy Szlak Turystyczny PTTK (PL-261-z) relacji Ciechanowiec – Gąsiorowo. Na terenie gminy działa kilka gospodarstw agroturystycznych oferujących łącznie kilkadziesiąt miejsc noclegowych. Za najbardziej korzystnie ulokowane pod względem turystycznym uznać należy tereny nad

Bugiem i Nurcem, w szczególności Ołtarze – Gołacze i Zaszków, gdzie następuje intensywny rozwój zabudowy lotniskowej.

Z informacji Banku Danych Lokalnych wynika, iż w 2014 r. na terenie Gminy zarejestrowanych było 84 bezrobotnych, zaś w 2015 r. – 106 bezrobotnych (wg Powiatowego Urzędu Pracy w Ostrowi Mazowieckiej). Zaznaczyć również należy, że ok. 68% stanowiły osoby długotrwale bezrobotne, zaś ok. 26% bezrobotne osoby do 25 roku życia (wg danych Powiatowego Urzędu Pracy w Ostrowi Mazowieckiej).

Tabela nr 4. Bezrobotni na terenie Gminy Nur w latach 2000 – 2014

	2000	2005	2010	2014
Bezrobotni zarejestrowani według płci [osoba]				
ogółem	-	127	91	84
mężczyźni	-	84	55	44
kobiety	-	43	36	40
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci [%]				
ogółem	-	7,7	5,3	5,0
mężczyźni	-	8,9	5,6	4,5
kobiety	-	6,1	4,9	5,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Nur oraz Banku Danych Lokalnych

Tabela nr 5. Bezrobotni na terenie Gminy Nur w latach 2012 – 2015 zarejestrowaniu w PUP w Ostrowi Mazowieckiej

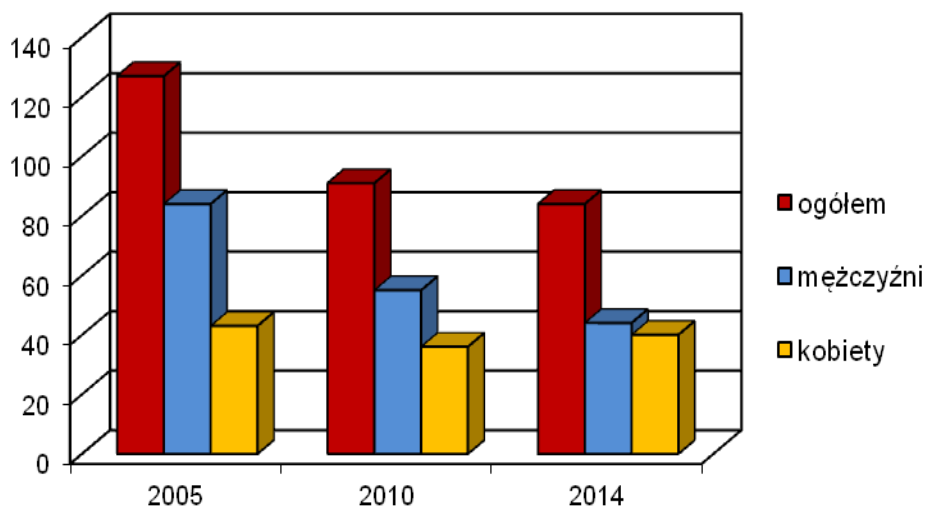
Wyszczególnienie	2012	2013	2014	2015
Bezrobotni ogółem	114	111	84	106
Długotrwale bezrobotni	67	70	58	51
Bezrobotni z prawem do zasiłku	9	11	4	13

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Ostrowi Mazowieckiej

Wskaźnik bezrobocia w 2014 r. dla Gminy Nur, liczony jako udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, wyniósł 5% (na poziomie powiatu ostrowskiego wynosił on 9,1%, zaś na poziomie województwa mazowieckiego – 7,6%).

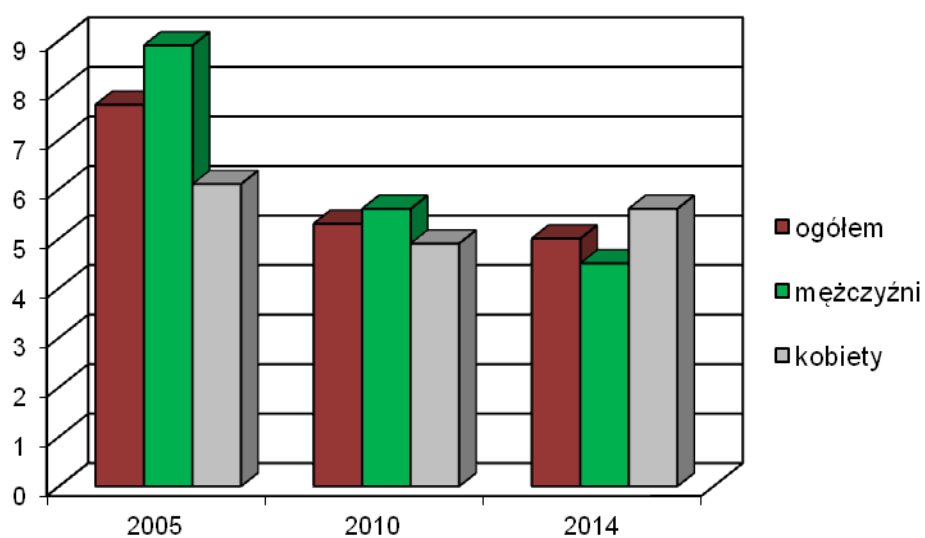
W analizowanych latach procentowy udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wykazywał tendencję spadkową, przy czym, o ile w przypadku mężczyzn ten wskaźnik wykazuje zasadniczo tendencję spadkową, to w przypadku kobiet pozostaje na zbliżonym poziomie. Należy zauważyć, że stopa bezrobocia wśród kobiet jest wyższa niż stopa bezrobocia w grupie mężczyzn. Tendencja ta utrzymuje się, ponieważ sytuacja kobiet na rynku pracy wciąż jest gorsza od sytuacji zawodowej mężczyzn.

Wykres nr 3. Bezrobotni zarejestrowani na terenie Gminy Nur w latach 2005 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Nur oraz Banku Danych Lokalnych

Wykres nr 4. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na terenie Gminy Nur w latach 2000 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Nur oraz Banku Danych Lokalnych

Infrastruktura społeczna

Podstawą prawidłowego rozwoju każdej jednostki samorządowej jest w szczególności kapitał ludzki, którego właściwe funkcjonowanie zależy od dostępności infrastruktury społecznej, mianem której określić należy: ochronę zdrowia, pomoc społeczną, oświatę, kulturę oraz kulturę fizyczną. Ogólnie rzecz ujmując *infrastruktura społeczna* jest to zespół instytucji i usług zaspokajających w zorganizowany sposób ludzkie potrzeby w dziedzinie: bezpieczeństwa, kształcenia, kultury, opieki społecznej, służby zdrowia i budownictwa

komunalnego. Należy również zauważyć, że usługi infrastruktury społecznej nie mogą być importowane, a nakłady na nią są kapitałochłonne.

Poniżej przedstawiono charakterystykę infrastruktury społecznej Gminy Nur.

Szkolnictwo

System oświatowy w Polsce jest jednym z najbardziej zdecentralizowanych systemów w Europie. Jednostki samorządu terytorialnego są odpowiedzialne m.in. za utrzymanie i wyposażenie szkół, za ustalanie sieci szkolnej, za organizację dowozów, za ustalanie liczebności oddziałów szkolnych, za wypłacanie wynagrodzeń nauczycielom i innym pracownikom, za politykę kadrową w lokalnej oświacie, a także za organizację i upowszechnianie edukacji przedszkolnej.

Szczególnie istotną rolę w polskim systemie oświaty pełnią gminy, będące organami prowadzącymi dla przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjalnych. Ponadto poziom wykształcenia i dostępności edukacji jest ważnym elementem oceny kapitału ludzkiego gminy, który warunkuje jej rozwój społeczny i ekonomiczny.

Nadzień sporządzenia niniejszej diagnozy na terenie Gminy Nur jest tylko jeden Zespół Szkół w Nurze. W skład Zespołu Szkół w Nurze wchodzi³:

- Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Nurze – 178 uczniów, w tym oddziały przedszkolne – 38 uczniów
 - Publiczne Gimnazjum im. Papieża Jana Pawła II w Nurze – 79 uczniów
- łącznie 257 uczniów.

Dokonując analizy danych Banku Danych Lokalnych możemy stwierdzić, że liczba uczniów w latach 2000 – 2014 w Gminie Nur wykazuje stałą tendencję spadkową. Przy czym zaznaczyć należy, że współczynnik skolaryzacji⁴ dla szkół podstawowych maleje, zaś dla szkół gimnazjalnych – wzrasta.

Dodatkowo, na terenie Gminy Nur od 1989 r. działa Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy im. ks. kard. Stefana Wyszyńskiego. We wrześniu 2002 r. Ośrodek przeniesiony został do miejscowości Zuzela do zaadoptowanego po szkole podstawowej budynku, znajdującego się na pięknej ok. 4 ha posesji, położonej w otulinie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego. Organem prowadzącym placówkę jest Starostwo Powiatowe w Ostrowi Mazowieckiej, a nadzorującym Kuratorium Oświaty w Warszawie Delegatura w Ostrołęce. W skład Ośrodka wchodzi: specjalna szkoła podstawowa (20 uczniów), gimnazjum (8 uczniów) oraz trzyletnia szkoła przysposabiająca do pracy (15 uczniów).

Uczniowie w wieku od 7 do 24 lat są osobami z orzeczoną niepełnosprawnością intelektualną o stopniu umiarkowanym i znacznym i do Ośrodka przyjmowani są na rok szkolny, etap edukacyjny lub okres nauki w szkole, wskazany w orzeczeniu o potrzebie

³ dane Urzędu Gminy Nur

⁴ Współczynnik skolaryzacji to jeden z dwóch podstawowych wskaźników stosowanych do badania poziomu edukacji, inaczej mówiąc jest to miara powszechności nauczania. Współczynnik skolaryzacji netto to relacja liczby osób uczących się (w danej grupie wieku) do liczby ludności w określonej grupie wieku

kształcenia specjalnego. Pobyt w placówce jest nieodpłatny. W toku zajęć szkolnych i pracy w grupach internatu wychowankowie nabywają i doskonalą umiejętności z zakresu samoobsługi oraz radzenia sobie w różnych sytuacjach społecznych. Poprzez bezpośredni kontakt z naturą zdobywają wiedzę o otaczającym świecie, uczą się współdziałania z innymi ludźmi, rozwijają sprawność manualną, wrażliwość słuchową i muzykalność.

Szkolnictwo ponadgimnazjalne dostępne jest poza terenem gminy. Na obszarze powiatu ostrowskiego funkcjonują: Zespół Szkół nr 1 w Ostrowi Mazowieckiej (liceum ogólnokształcące, techniku, zasadnicza szkoła zawodowa), Zespół Szkół nr 2 w Ostrowi Mazowieckiej (liceum ogólnokształcące, techniku, zasadnicza szkoła zawodowa), Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Ostrowi Mazowieckiej, Zespół Szkół Centrum Kształcenia Praktycznego im. St. Staszica w Małkini Górnej oraz Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Starym Lubiejewie.

Opieka zdrowotna

Podstawowa opieka zdrowotna jest świadczona przez lekarzy rodzinnych, a także przez pielęgniarki i położne środowiskowo – rodzinne. Na terenie Gminy Nur funkcjonuje jeden niepubliczny zakład opieki zdrowotnej, gdzie przyjmują lekarze rodzinni, stomatolog, dwie pielęgniarski środowiskowe i jedna położna oraz jedna apteka. Oba obiekty znajdują się w miejscowości gminnej.

Tabela nr 6. Opieka zdrowotna na terenie Gminy Nur w latach 2000 – 2014

	2000	2005	2010	2014
Przychodnie – ambulatoryjna opieka zdrowotna (stan w dniu 31 XII)				
Przychodnie – ogółem	1	1	1	1
Przychodnie – niepubliczne	1	1	1	1
Apteki i punkty apteczne				
Apteki	0	0	0	1
Punkty apteczne	1	1	1	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminy Nur oraz Banku Danych Lokalnych

Mieszkańcy Gminy Nur mogą korzystać również z usług Samodzielnego Publicznego Zespołu Zakładów Opieki Zdrowotnej w Ostrowi Mazowieckiej ⁵, dysponującego 11 oddziałami: Chirurgii Ogólnej, Chorób Wewnętrznych, Pediatrycznym, Ginekologiczno – Położniczym, Neonatologicznym, Rehabilitacji Narządu Ruchu, Anestezjologii i Intensywnej Terapii, Urazowo – Ortopedycznym, Kardiologicznym, Szpitalny Oddziałem Ratunkowym oraz Izba Przyjęć.

Szpital dysponuje także 27 poradniami: alergologiczną, dermatologiczną, endokrynologiczną, kardiologiczną, nefrologiczną, neonatologiczną, neurologiczną,

⁵ <http://www.szpitalostrowmaz.pl/>

okulistyczną, onkologiczną, otolaryngologiczną, urologiczną, rehabilitacyjną, terapii uzależnienie od alkoholu i współuzależnienia, zdrowia psychicznego, ginekologiczno – położniczą, chorób płuc i gruźlicy, chirurgii ogólnej, urazowo – ortopedyczną, medycyny pracy, leczenia bólu, terapii uzależnienia od alkoholu dla dzieci i młodzieży, chorób metabolicznych, neurochirurgiczną, psychologiczną oraz domowego leczenia tlenem.

Opieka społeczna

Podstawowym zadaniem pomocy społecznej jest umożliwienie osobom i rodzinom wyjścia z trudnej sytuacji życiowej, której nie są w stanie pokonać samodzielnie. Polega ona w szczególności na przyznawaniu i wypłacaniu świadczeń, pracy socjalnej, prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej, analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej, realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych, rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nurze został utworzony uchwałą Nr 37/IX/90 Rady Narodowej w Nurze z dnia 30 kwietnia 1990 r. ⁶ GOPS w Nurze jest jednostką organizacyjną, która wykonuje zadania własne i zlecane gminie z zakresu pomocy społecznej. Siedzibą Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nurze jest Urząd Gminy Nur. Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom w szczególności z powodu:

- ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia,
- niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby,
- przemocy w rodzinie,
- potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności,
- bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego,
- braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo – wychowawcze,
- trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy,
- trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego,
- alkoholizmu lub narkomanii,
- zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej,
- klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Poniżej, na podstawie informacji Banku Danych Lokalnych oraz danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nurze, w tabeli nr 7 przedstawiono skalę pomocy społecznej realizowanej na terenie Gminy Nur na przestrzeni lat 2010 – 2014.

Szczegółowe dane na temat działań podejmowanych przez samorząd gminny w zakresie szeroko rozumianej opieki społecznej przedstawiono w rozdziale 3.

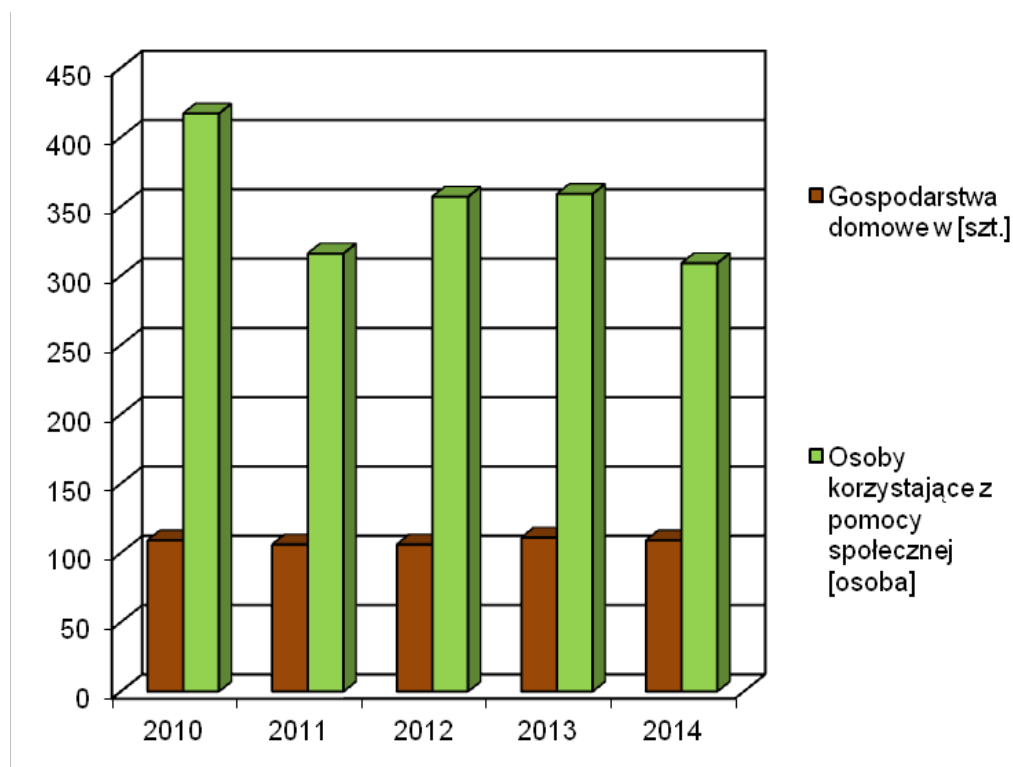
⁶ <http://www.gminanur.pl/gops.html>

Tabela nr 7. Opieka społeczna na terenie Gminy Nur w latach 2010 – 2014

	2010	2011	2012	2013	2014
Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej					
Gospodarstwa domowe – ogółem [szt.]	109	106	106	111	109
Osoby w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej [osoba]	417	316	357	359	309
Świadczenia rodzinne					
Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci [szt.]	177	161	147	139	125
Dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny – ogółem [osoba]	380	341	306	283	255
Kwota świadczeń rodzinnych wypłaconych w roku [tys. zł]					
Kwota świadczeń rodzinnych	820	862	1032	980	758
Kwota zasiłków rodzinnych (wraz z dodatkami)	648	585	520	533	473
Kwota zasiłków pielęgnacyjnych	112	134	157	167	162

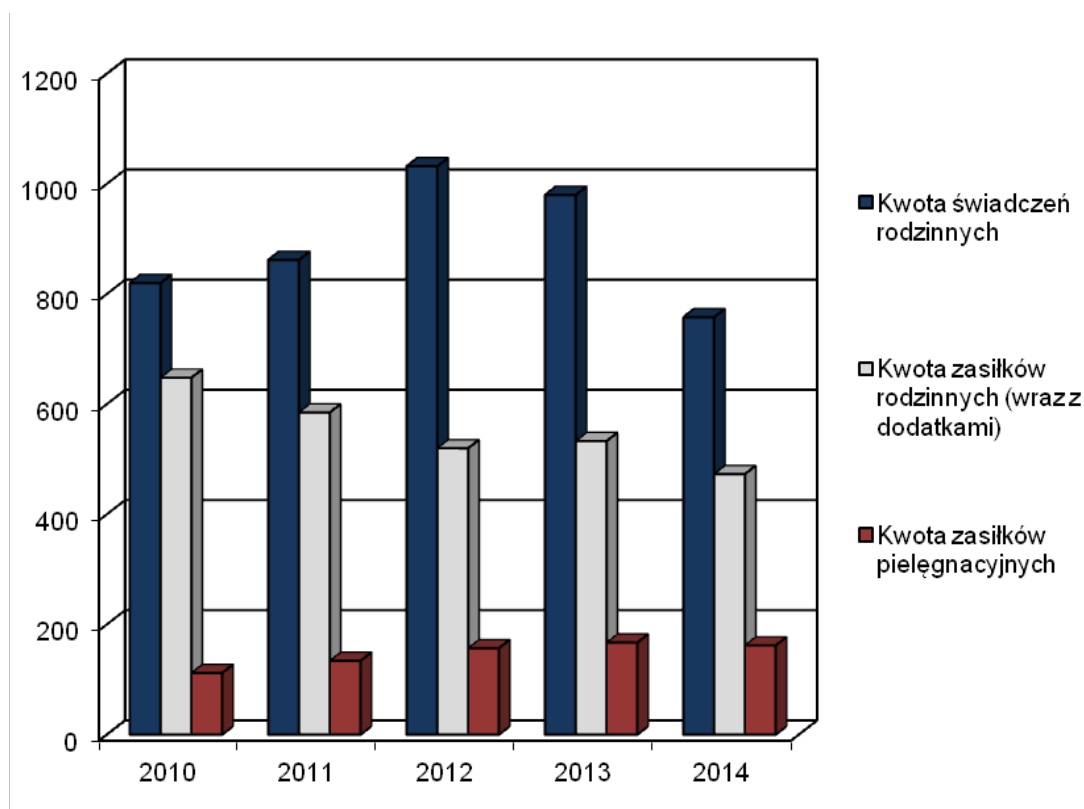
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych

Wykres nr 5. Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej na terenie Gminy Nur w latach 2010 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych

Wykres nr 6. Kwota świadczeń rodzinnych wypłaconych na terenie Gminy Nur w latach 2010 – 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych

W miejscowości Żebry – Laskowiec od maja 2015 r. funkcjonuje Dom Pomocy Społecznej spółki "eMKaMED". To nowoczesny budynek całkowicie przystosowany do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych, wyposażony w windę osobową, pozbawiony barier architektonicznych. Obiekt ma charakter ciepłego, przytulnego domu. Pokoje są jedno-, dwu- oraz trzyosobowe z łazienkami. Każdy pokój wyposażony jest w system przyzywowy. Dla dobra i komfortu mieszkańców, Dom posiada własną kuchnię. Nad stanem podopiecznych czuwa lekarz rodzinny. Obiekt położony jest 5 km od Nura, 12 km od Ciechanowca oraz 19 km od Czyżewa. DPS oferujemy pobyt na czas określony i nieokreślony.

Zgodnie z decyzją Wojewody Mazowieckiego z dnia 11 maja 2015 r. obiekt wpisany do rejestru DPS województwa mazowieckiego pod pozycją 122.

Kultura

Na terenie Gminy Nur jedyną instytucją kultury jest Biblioteka Publiczna Gminy Nur.

Według informacji Banku Danych Lokalnych w 2014 r. Biblioteka Publiczna Gminy Nur dysponowała 9781 woluminami. Z zasobów biblioteki skorzystało 538 czytelników, którzy wypożyczyli 9128 książek. Ponadto biblioteka posiada 5 komputerów z dostępem do internetu, z których mogą korzystać czytelnicy. Rokrocznie biblioteka bierze udział w różnych projektach, programach lub akcjach społecznych:

- Program Biblioteki Narodowej "Zakup nowości wydawniczych do bibliotek"

- Ogólnopolska akcja społeczna "Czas na czytanie. Książka wzbogaca"
- Ogólnopolska akcja społeczna "Książki Narodowego Centrum Kultury po złotówce dla bibliotek"
- Projekt Instytutu Pamięci Narodowej "Biblioteka na to czeka"

W ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Europa inwestująca w obszary wiejskie, Operacje w zakresie małych projektów współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Osi 4 Leader – Działanie 413, Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013 zrealizowano następujące projekty:

- Operacja pt. „Utworzenie Gminnego Centrum Kompetencji”
- Operacja pt. „Publikacja albumu Gmina Nur w starej fotografii”
- Operacja pt. „Wydanie mapy turystycznej Gminy Nur”

W bibliotece odbywają się cykliczne spotkania Dyskusyjnego Klubu Książki oraz różnego rodzaju wystawy oraz warsztaty artystyczno – plastyczne, np. robienia kwiatów z bibuły i krepiny, palm wielkanocnych, zdobienia przedmiotów techniką quillingu i decoupage.

Istotną rolę w działalności kulturalnej i edukacyjnej na terenie Gminy Nur pełnią również świetlice wiejskie, funkcjonujące w miejscowościach: Nur, Zaszków, Ślepowrony, Obryte, Ołowskie, Murawskie Nadbużne, Kramkowo Lipskie, Żebry – Laskowiec, Ołtarze – Gołacze, Zuzela, Strękowo Nieczykowskie, Godlewo – Warsze, Godlewo – Milewek, Godlewo Wielkie. Świetlice te służą mieszkańcom m.in. do organizowania imprez okolicznościowych.

W latach 2009 – 2010 rozbudowano budynek świetlicy wiejskiej w Zuzeli. Pozostałe świetlice zostały w 2013 roku odnowione i wyremontowane.

W styczniu 2014 r. Spółdzielnia Rolniczo – Spożywczej „JEDNOŚĆ” w Ciechanowcu sprzedała Gminie Nur budynek dawnego sklepu spożywczego wraz z działką gruntu w m. Ołowskie. Ten dwukondygnacyjny budynek został przeznaczony na świetlicę wiejską. Obiekt wymaga generalnego remontu. W 2014 r. wymieniono stolarkę okienną i drzwiową.

Na wszystkie dotychczas wykonane prace dotyczące rozbudowy, remontu itp. Gmina Nur uzyskała dofinansowanie ze środków PROW na lata 2007 – 2013 w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi”.

W kolejnych latach planuje się remont budynku świetlicy wiejskiej w Ołowskich i Ślepowronach. W Ołowskich do budynku należy doprowadzić bieżącą wodę, wybudować zbiornik na nieczystości ciekłe i wygospodarować miejsce na łazienkę, konieczna może okazać się też wymiana instalacji elektrycznej. Ściany wewnętrzne muszą zostać odnowione, podłogi wymagają odnowienia bądź ułożenia na nowo. Na zewnątrz budynku należy naprawić dach i wykonać elewację. Natomiast w Ślepowronach należy dokonać remontu generalnego bądź wymiany dachu na nowy.

Sport i rekreacja

Od 1 kwietnia 2010 r. w Publicznym Gimnazjum im. Papieża Jana Pawła II w Nurze funkcjonuje Katolicki Klub Sportowy „Olimpia Nur”. W 2014 r. w ramach klubu ćwiczyło ogółem 56 osób (ćwiczący do lat 18), w tym dziewczynki stanowiły 34 osoby, a chłopcy – 22 osoby. W ramach klubu funkcjonują dwie sekcje sportowe.

Przy Zespole Szkół w m. Nur zlokalizowana jest nowo wybudowana sala gimnastyczna z zapleczem sanitarnym. W 2009 r. do użytku oddano kompleks boisk sportowych wykonanych w ramach samorządowo – rządowego programu MOJE BOISKO – ORLIK 2012. Kompleks składa się z boiska ze sztuczną trawą do gry w piłkę nożną oraz boiska wielofunkcyjnego o nawierzchni poliuretanowej do gry w koszykówkę, siatkówkę i tenisa. Cały kompleks jest ogrodzony i oświetlony. Zarówno sala gimnastyczna, jak i boiska zaspokajają potrzeby sportowo – rekreacyjne zarówno uczniów korzystających z nich podczas lekcji wychowania fizycznego, jak i mieszkańców oraz turystów korzystających w godzinach popołudniowych oraz w dni wolne od nauki szkolnej. Boisko "Orlik" to ważne centrum, swego rodzaju "światlica" na wolnym powietrzu dla społeczności lokalnej. Choć kojarzy się głównie z piłką nożną, to również miejsce, gdzie można zagrać w koszykówkę, siatkówkę, tenisa ziemnego, badminton, zorganizować piknik dla dzieci i całej rodziny. Corocznie w ramach programu „Animator – Moje Boisko – Orlik 2012” zatrudniani są animatorzy, czyli osoby organizujące zajęcia na boisku.

Najmłodszy mieszkańcy gminy i osoby odwiedzające gminę mogą korzystać także z dwóch placów zabaw zlokalizowanych na terenie szkolnym w Nurze. W plac zabaw wyposażony jest również Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy w Zuzeli.

Mieszkalnictwo

Na terenie Gminy Nur dominuje zabudowa zagrodowa, jednorodzinna oraz letniskowa. Rozwój budownictwa mieszkalnego opiera się tu na budownictwie indywidualnym jednorodzinny. W poniższej tabeli nr 8 przedstawiono wielkość zasobów mieszkaniowych na terenie Gminy Nur w latach 2000 – 2014.

Tabela nr 8. Zasoby mieszkaniowe Gminy Nur w latach 2000 – 2014

	2000	2005	2010	2014
Zasoby mieszkaniowe				
Mieszkania [szt.]	1190	1229	1257	1262
Izby [szt.]	4143	4740	5000	5026
Budynki mieszkalne w gminie				
Ogółem [szt.]	b.d.	b.d.	1238	1236
Mieszkania wyposażone w instalację techniczno – sanitarne				
Wodociąg	b.d.	1034	1087	1092
Ustęp splukiwany	b.d.	639	823	828
Łazienka	b.d.	642	745	750

	2000	2005	2010	2014
Mieszkania wyposażone w instalację techniczno – sanitarne				
Centralne ogrzewanie	b.d.	444	497	502

b.d. - brak danych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych

Według danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej liczba mieszkań komunalnych na terenie Gminy w 2014 r. wynosiła 9 obiektów.

Stanu zabudowy mieszkaniowej na terenie Gminy Nur potwierdza, iż część mieszkańców gminy funkcjonuje w trudnych warunkach mieszkaniowych. Najczęstszą przyczyną tego stanu jest zła sytuacja finansowa rodzin, zbyt wysokie koszty kredytów budowlanych oraz wykonania dokumentacji budowlanej potrzebnej do wydania pozwolenia na budowę. Rozproszone budownictwo jednorodzinne może natomiast stanowić problem wyposażenia terenów w infrastrukturę techniczną i społeczną.

3. Diagnoza sytuacji społecznej Gminy Nur

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nurze został utworzony uchwałą Nr 37/IX/90 Rady Narodowej w Nurze z dnia 30 kwietnia 1990 r. Stanowi on jednostkę organizacyjną, która wykonuje zadania własne i zlecane gminie z zakresu pomocy społecznej. Na dzień sporządzenia niniejszej *Strategii* zatrudnienie w GOPS prezentowało się następująco: kierownik, dwóch pracowników socjalnych, podinspektor ds. świadczeń rodzinnych oraz funduszu alimentacyjnego.

W ramach wykonywanych zadań pomoc społeczna udzielana jest osobom i rodzinom z powodu: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych.

W ramach pomocy społecznej przyznawane są świadczenia, wykonywana jest praca socjalna, udzielana jest pomocy w postaci schronienia, posiłku lub odzieży, a także przyznawane są usługi opiekuńcze.

3.1. Pomoc społeczna

W 2015 r. działalność Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nurze skoncentrowana była na wspieraniu osób i rodzin w zaspakajaniu niezbędnych potrzeb oraz umożliwieniu im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka, a także minimalizowaniu zjawiska marginalizacji i wykluczenia. System działań obejmuje rozmaite instrumenty pomocy finansowej, jak i niefinansowej z zakresu pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych, pomocy

osobom uprawnionym do alimentów, wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, integracji społecznej. GOPS podejmował wiele dodatkowych działań w celu podnoszenia jakości i poszerzenia usług świadczonych dla najuboższych i najbardziej potrzebujących mieszkańców.

W 2015 r. pomocą społeczną w formie pieniężnej i niepieniężnej objęto łącznie 112 rodzin, w których żyje 318 osób, z czego 77 rodzinom udzielono pomocy pieniężnej i 46 rodzinom udzielono pomocy niepieniężnej. Głównym powodem udzielania pomocy społecznej było ubóstwo. Z tego powodu wsparcia udzielono 45 rodzinom, w których żyje 165 osób. Kolejną przyczyną było bezrobocie – 23 rodzin, w tym 53 osoby. Następną grupę osób korzystających z pomocy społecznej stanowią rodziny, w których występuje niepełnosprawność – 35 rodzin, w tym 76 osób. W ramach pomocy społecznej znalazły się również rodziny z długotrwałą chorobą – 19 rodzin, w tym 40 osób w rodzinach oraz 10 rodzin niepełnych, w tym 38 osób w rodzinach. Pomoc wyłącznie w postaci pracy socjalnej udzielono 17 rodzinom, w tym 51 osobom w tych rodzinach.

Szczegółowe dane w zakresie pomocy społecznej przedstawiają poniższe tabele.

Tabela nr 9. Powody przyznania pomocy przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nurze w 2015 r.

Wyszczególnienie	2012	2013	2014	2015
Świadczenia przyznane w ramach zadań własnych i zleconych – ogółem				
Liczba osób, którym udzielono pomocy i wsparcia	138	149	155	153
Liczba osób, którym przyznano świadczenia pieniężne	52	73	74	79
Liczba świadczeń niepieniężnych	86	76	81	74

Źródło: opracowanie na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nurze

Tabela nr 10. Powody przyznania pomocy przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nurze w 2015 r.

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin				Liczba osób w rodzinach			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
ubóstwo	31	43	37	45	168	144	111	165
bezrobocie	27	31	25	23	134	98	62	53
długotrwała lub ciężka choroba	14	21	15	19	44	57	33	40
niepełnosprawność	31	36	40	35	109	67	94	76
bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	17	21	20	15	82	103	97	73

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin				Liczba osób w rodzinach			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
potrzeba ochrony macierzyństwa	0	0	0	8	0	0	0	46
alkoholizm	12	10	5	0	34	32	16	0
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	0	0	0	0	0	0	0	0
zdarzenie losowe	0	0	0	1	0	0	0	1
przemoc w rodzinie	0	1	1	0	0	5	5	0
rodziny wielodzietne	16	14	15	6	88	78	83	39

Źródło: opracowanie na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nurze

W 2015 r. w Gminie Nur ze świadczeń rodzinnych skorzystało 188 rodzin. W poniższej tabeli nr 11 przedstawiono strukturę wydatków GOPS na świadczenia rodzinne w tym roku.

Tabela nr 11. Struktura wydatków na świadczenia rodzinne w 2015 r.

Lp.	Świadczenie	Liczba świadczeń	Kwota wypłaconych świadczeń w złotych
Zasiłek rodzinny wraz z dodatkami do zasiłku rodzinnego			
1.	Zasiłek rodzinny	2.855	298.170
2.	Dodatek z tytułu urodzenia dziecka	13	13.000
3.	Dodatek z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego	19	7.493
4.	Dodatek z tytułu samotnego wychowywania dziecka	58	9.980
5.	Dodatek z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego	221	18.020
6.	Dodatek z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego	190	19000
7.	Dodatek z tytułu podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania		
7.1	w związku z zamieszkiwaniem w miejscowości, w której znajduje się siedziba szkoły	198	18.405
7.2	w związku z dojazdem z miejsca zamieszkania do miejscowości, w której znajduje się siedziba szkoły	359	18.977
8.	Dodatek z tytułu wychowania dziecka w rodzinie wielodzietnej	484	39.500
9.	Zasiłek pielęgnacyjny	960	146.880
10.	Specjalny zasiłek opiekuńczy	61	30.230
11.	Świadczenie pielęgnacyjne	143	171.600
Świadczenia opiekuńcze			
12.	Rządowy program wspierania osób uprawnionych do świadczenia pielęgnacyjnego	0	0

Lp.	Świadczenie	Liczba świadczeń	Kwota wypłaconych świadczeń w złotych
Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka			
13.	Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka	20	20.000
Zasiłek dla opiekuna			
14.	Zasiłek dla opiekuna z odsetkami	215	111.107
Składki na ubezpieczenie emerytalno – rentowe			
15.	Składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe	201	34.404

Źródło: opracowanie na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nurze

Fundusz alimentacyjny oraz dłużnicy alimentacyjny

W 2015 r. w Gminie Nur ze świadczeń z funduszu alimentacyjnego skorzystało 10 rodzin, liczba przyznanych świadczeń wyniosła 207, zaś kwota wypłaconych świadczeń wyniosła 75.280 zł.

Wobec 23 dłużników alimentacyjnych podjęto i prowadzono działania zmierzające do zwiększenia ich odpowiedzialności oraz doprowadzenia do skutecznego egzekwowania i realizowania zobowiązań alimentacyjnych. Informacje o zobowiązaniach dłużników alimentacyjnych w razie powstania zaległości za okres dłuższy niż 6 miesięcy przekazywane są do Biur Informacji Gospodarczych. Na dzień 31 grudnia 2015 roku zostały przekazane informacje o 16 dłużnikach alimentacyjnych.

Usuwanie skutków klęsk żywiołowych

W dniu 19 lipca 2015 r. na terenie Gminy Nur przeszedł huragan. Rodziny poszkodowane, które poniosły straty w wyniku zdarzenia o charakterze klęski żywiołowej to: 3 rodziny, w tym 8 osób w rodzinach otrzymało wypłatę z rezerwy celowej budżetu państwa w formie zasiłku celowego specjalnego łączną kwotę 18 000 zł na pokrycie powstałych szkód. Środki zostały rozliczone według otrzymanych faktur.

Dom pomocy społecznej

W 2015 r. Gmina ponosiła koszty pobytu 2 mieszkańców gminy w domach pomocy społecznej w wysokości 53.388,00 zł. Z danych GOPS wynika, iż liczba mieszkańców Gminy Nur przebywających w domach pomocy społecznej nie zwiększyła się.

Zasiłki okresowe

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nurze w 2015 r. przyznał i wypłacił zasiłki okresowe dla 40 rodzin w ciągu roku kalendarzowego 147 świadczeń na kwotę – 60.085 zł. Środki finansowe pochodziły z dotacji Wojewody (57.189 zł) oraz środków własnych gminy. (2.896 zł). Głównym powodem przyznawania zasiłków okresowych 2015 r. było bezrobocie. Z tego powodu przyznano świadczenie dla 23 osób, z powodu niepełnosprawności wypłacono

9 rodzinom, zaś z powodu długotrwałej choroby świadczenie wypłacono 10 rodzinom oraz z innych powodów wypłacono 5 rodzinom zasiłek okresowy.

W celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej może być przyznany zasiłek celowy. W 2015 r. pomoc w tej formie otrzymało 11 rodzin na łączną kwotę 9.022,67 zł. Zasiłki celowe przyznawane były na zaspokojenie różnych potrzeb, w szczególności na pokrycie kosztów leczenia i leków, zakup opału na okres zimowy, na zaspokojenie potrzeb bieżących. Ponadto w 2015 r. przyznano i wypłacono 13 zasiłków specjalnych celowych, na łączną kwotę – 7443 zł.

Stypendia socjalne i wyprawka szkolna

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nurze od kilku lat wypłaca wyprawki szkolne, jest to pomoc finansowa na zakup podręczników szkolnych. W 2015 r. tą formą pomocy objęto uczniów klas III szkoły podstawowej, ucznia VI klasy szkoły podstawowej (posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego) oraz uczniów ze Specjalnego Ośrodka Szkolno - Wychowawczego w Zuzeli. Ogólnie tą pomocą objęto 7 uczniów ze szkoły podstawowej, na co poniesiono wydatki w kwocie 1.575,00 zł (są to środki finansowe z budżetu państwa).

Na pomoc dla 38 uczniów ze Specjalnego Ośrodka Szkolno – Wychowawczego w Zuzeli poniesiono koszty w kwocie 8.284,18 zł (środki z budżetu państwa).

Dodatkowym zadaniem, jakie realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej jest udzielanie pomocy materialnej dla uczniów w formie stypendium. W/w pomocą zostało objętych 112 uczniów, z tego 49 uczniów szkoły podstawowej, 21 uczniów z gimnazjum oraz 42 uczniów ze szkół ponadgimnazjalnych. Łączny koszt pomocy w formie stypendium szkolnego to kwota 70.099,54 zł (środki z budżetu państwa 56.000 zł oraz 14.099,54 zł środki z budżetu gminy).

Zasiłki stałe

W zakresie zadań własnych gminy Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nurze przyznawał świadczenia w formie zasiłku stałego oraz składki na ubezpieczenie zdrowotne. Zasiłki stałe wypłacono dla 22 osób w łącznej kwocie 106.137,00 zł. Środki pieniężne pochodziły z dotacji celowej z budżetu Wojewody. W poniższej tabeli przedstawiono informacje na temat pomocy udzielonej na terenie Gminy Nur w formie zasiłków stałych.

Tabela nr 12. Pomoc udzielona w formie zasiłków stałych w latach 2013 – 2015

	2013	2014	2015
Kwota świadczeń	123.875 zł	115.187 zł	106.137 zł
Liczba świadczeń	268	262	227

Źródło: opracowanie na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nurze

Z danych GOPS w Nurze wynika, że w 2015 r. liczba osób pobierających zasiłek stały terenie Gminy zmniejszyła się.

Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające zasiłek stały

W 2015 r. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nurze opłacał składki za 21 osób pobierających zasiłki stałe, którym przysługiwały składki zdrowotne na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia, w kwocie stosownej do wysokości pobieranego świadczenia w łącznej kwocie 9.278,76 zł.

Ponadto Ośrodek wydał, zgodnie z art. 54 *ustawy z 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych*, 4 osobom nie posiadającym ubezpieczenia decyzje potwierdzające prawo do świadczeń opieki zdrowotnej.

Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze

Na podstawie art. 50 ust. 6 *ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej*, Rada Gminy Nur podjęła Uchwałę Nr XIX/97/04 z dnia 28 września 2004 r. w sprawie określenia szczegółowych zasad zwrotu wydatków za świadczenia z pomocy społecznej będących w zakresie zadań własnych, szczegółowych warunków przyznawania i odpłatności za usługi opiekuńcze oraz szczegółowych warunków częściowego lub całkowitego zwolnienia od opłat, jak również tryb ich pobierania.

W 2015 r. GOPS organizował i świadczył usługi opiekuńcze w 6 rodzinach. Koszt realizacji zadania w 2015 r. wyniósł – 29.641,46 zł.

Pozostała działalność

Dożywianie mieszkańców gminy, odbywało się na podstawie Uchwały Nr 221 Rady Ministrów z dnia 10 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014 – 2020 oraz Uchwała Rady Gminy Nur Nr XXVIII/178/2014 z dnia 28 stycznia 2014 r. w sprawie uchwalenia zasad udzielania pomocy w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014 – 2020 na terenie Gminy Nur.

Pomocy udzielana była w formie posiłku, świadczenia pieniężnego na zakup posiłku lub żywności. Z pomocy z tej formy mogą skorzystać osoby, bądź rodziny, których dochód nie przekracza odpowiednio 150 % kwoty kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej lub rodziny. Dożywianie prowadzono w stołówkach szkolnych: w Zespole Szkół w Nurze, Specjalnym Ośrodku Szkolno – Wychowawczym w Zuzeli. W ramach wieloletniego programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania 2014 – 2020” dożywianych było 67 dzieci.

Bez decyzji Ośrodka 5 dzieci zostało objętych dożywianiem w szkole na wniosek dyrektora Zespołu Szkół w Nurze. Koszt tych posiłków wyniósł ogółem 1.144,00 zł, z tego dotacja Wojewody – 670,00 zł. Również w ramach programu udzielano rodzinom pomocy w formie zasiłków celowych na zakup produktów żywnościowych. W 2015 r. przyznano zasiłki celowe na zakup żywności - dla 24 rodzin.

Koszty realizacji zadania na terenie Gminy Nur w 2015 r. wyniosły ogółem 28.307,10 zł, z tego kwotę 5.907,10 zł stanowi wkład własny gminy. Otrzymana dotacja ze środków Wojewody – 22.400 zł.

Od roku 2014 do obowiązków Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej doszło jeszcze nowe zadanie prowadzenie spraw związanych z wydawaniem Karty Dużej Rodziny. W 2015 r. dla 15 rodzin wydano 83 karty na kwotę 214 zł (środki z budżetu państwa).

3.2. *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie*

Działania wynikające z *ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* na terenie Gminy koordynuje Zespół Interdyscyplinarny powołany zarządzeniem Nr 20/2016 Wójta Gminy Nur z dnia 14 kwietnia 2016 r. W jego skład wchodzi: Kierownik oraz jeden pracownik GOPS w Nurze, pracownik Posterunku Policji w Nurze, pracownik służby zdrowia, Dyrektor oraz jeden pracownik Zespołu Szkół w Nurze oraz kurator sądowy. Głównym celem funkcjonowania Zespołu jest efektywna współpraca instytucji i organizacji na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy w rodzinie, poprzez:

- diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie,
- podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku,
- inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie,
- rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym,
- inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie,
- realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

Zespół Interdyscyplinarny może tworzyć grupy robocze w celu rozwiązywania problemów związanych z wystąpieniem przemocy w rodzinie w indywidualnych przypadkach.

W celu efektywnego i zintegrowanego działania przeciw przemocy w rodzinie oraz zmniejszenia jej negatywnych następstw w życiu społecznym i rodzinnym opracowano *Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy na lata 2016 – 2020*, stanowiący załącznik do Uchwały Nr XIV/103/16 Rady Gminy Nur z dnia 9 marca 2016 r., będący kontynuacją działań podjętych w latach 2011 – 2015.

Skalę przemocy w rodzinie na terenie Gminy najlepiej obrazują statystyki opracowane na podstawie danych zebranych w ramach procedury „Niebieska Karta”. W poniższej tabeli przedstawiono działania Zespołu.

Tabela nr 13. Działania Zespołu Interdyscyplinarnego i grup roboczych na terenie Gminy Nur
w latach 2011 – 2015

Wskaźnik	2011	2012	2013	2014	2015
Liczba „Niebieskich Kart” przekazanych do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego					
Policja	1	4	4	7	7
GOPS	0	0	0	1	0
Oświata	0	0	0	0	0
Służba Zdrowia	0	0	0	0	0
GKRPA	0	0	0	0	0
Razem	1	4	4	8	7
Osoby dotknięte przemocą w rodzinie					
Kobiety	1	4	4	6	5
Mężczyźni	0	0	0	1	0
Razem	1	4	4	7	5
Osoby stosujące przemoc w rodzinie					
Kobiety	0	0	0	1	0
Mężczyźni	1	4	4	6	5
Razem	1	4	4	7	5
Liczba zamkniętych procedur Niebieskiej Karty	1	4	4	6	2
Liczba spotkań Zespołu	1	4	5	6	6

Źródło: opracowanie na podstawie danych Zespołu Interdyscyplinarnego w Nurze

Powyższe dane nie oddają w pełni obrazu przemocy na terenie Gminy Nur. Zjawisko to nie zawsze jest ujawniane, co utrudnia rozpoznanie i przeciwdziałanie przemocy. W ostatnim czasie zauważalna jest jednak tendencja wzrostowa osób szukających wsparcia i pomocy w sytuacjach przemocy domowej. Zwiększa się również profesjonalizm przedstawicieli służb zobowiązanych do podejmowania interwencji i udzielania pomocy.

3.3. Przeciwdziałanie uzależnieniom

W znaczeniu potocznym *uzależnienie* rozumiane jest jako nabyta silna potrzeba wykonywania jakiejś czynności lub zażywania jakiejś substancji, a w szczególności: alkoholu (mówimy wtedy o alkoholizmie), narkotyków (mówimy o narkomanii), leków (mamy do czynienia z lekomanią). W szerszym znaczeniu za osoby uzależnione uważa się także osoby nadużywające gier hazardowych, oglądania telewizji, Internetu, zakupów czy też pracy.

Oszacowanie skali problemu uzależnienia jest trudne z uwagi na znaczny odsetek osób dotkniętych problemem, które jednak nie szukają wsparcia u profesjonalistów i w instytucjach

pomocowych. Skalę tego problemu na terenie Gminy Nur przedstawiono na podstawie danych z Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

W 2014 r. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych odbyła cztery posiedzenia, które były poświęcone głównie przedłużeniu zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych oraz przeprowadzeniu rozmów z osobami nadużywającymi alkoholu w celu zmotywowania ich do podjęcia dobrowolnego leczenia lub znalezienia innego sposobu rozwiązania problemu. Rodziny te były odwiedzane przez pracownika GOPS, który jest również członkiem GKRPA i zostały one objęte pomocą.

Do Sądu Rodzinnego w Ostrowi Mazowieckiej Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Nurze skierowała pięć wniosków z prośbą o wszczęcie postępowania zmierzającego do objęcia leczeniem odwykowym osób nadużywających alkoholu.

W ramach realizacji Gminny Program Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomani, uchwalonego przez Radę Gminy Nur uchwałą Nr XXVIII/ 176/14 z dnia 28 stycznia 2014 r., w Zespole Szkół w Nurze realizowano program antyalkoholowy, antytytoniowy, profilaktykę dotyczącą HIV /AIDS, omawiano zagadnienia działania dotyczące zdrowia fizycznego oraz psychicznego. Prowadzone były prelekcje z zakresu wychowania komunikacyjnego, przeciwdziałania zagrożeniom i patologiom, odpowiedzialności nieletnich i właściwego zachowania w sytuacjach kryzysowych. Wykonano gazetki ściennie o powyższej tematyce oraz organizowano konkursy dotyczące tematyki zapobiegania alkoholizmowi palenia papierosów oraz zapobieganiu przemocy wśród rówieśników.

W 2014 r. budżet na realizację programu wynosił: Plan 72.315,00 zł, Wykonanie 34.257,37 zł. Poniżej przedstawiono wydatkowanie środków w ramach programu działania Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w roku 2014:

- 1) Kwotę 300,00 zł dopłacono dla jednego dziecka na sfinansowanie wycieczki organizowanej przez szkołę
- 2) Kwotę 250,00 zł dopłacono do obozu dla jednego ucznia
- 3) Za kwotę 504,00 zł zakupione były książki dla czytelników miejscowej biblioteki o tematyce promującej zdrowe formy spędzania wolnego czasu
- 4) Pokryto koszty badań osób skierowanych do Sądu Rodzinnego w Ostrowi Mazowieckiej w celu ewentualnego skierowania ich na leczenie odwykowe na kwotę 2.068,00 zł
- 5) W 2014 młodzież ze Zespołu Szkół w Nurze korzystała z wyjazdów na basen. Koszty wyjazdów uczniów z Zespołu Szkół w Nurze w 2014 r. wyniosły kwotę 26.494,00 zł z czego:
 - pobyt na basenie – 8.830,00 zł
 - wynajem autokaru – 5.000,00 zł
 - zakup artykułów żywnościowych dla dzieci podczas wyjazdu – 4.612,00 zł
 - wynagrodzenie opiekunów – 8.052,00 zł
- 6) Na inne formy profilaktyki przeciwalkoholowej np. konkursy, pogadanki została przeznaczona kwota 3.991,00 zł

- 7) Wypłacono wynagrodzenia dla członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w kwocie 650,00 zł

W 2015 r. Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zbierała się sześciokrotnie. Jednym z głównych zadań GKRPA była realizacja nałożonego przez *ustawę z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii w Gminie Nur* (program na rok 2016 r. stanowi załącznik do Uchwały Nr XII/91/15 Rady Gminy Nur z dnia 21 grudnia 2015 r.). Program ten finansowany jest z budżetu gminy ze środków pochodzących z wpłat za wydawanie zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych. Środki te mogą być wydawane tylko i wyłącznie na realizację tego Programu. W 2015 r. budżet na realizację programu wynosił: Plan 70.657,63 zł, Wykonanie 38.222,34 zł. Poniżej przedstawiono wydatkowanie środków w ramach programu działania Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w roku 2015:

- 1) Finansowanie wyjazdów na basen dzieci z Zespołu Szkół w Nurze w ramach wspierania działań służących promowaniu zdrowego stylu życia oraz umiejętnego zagospodarowania wolnego czasu w tym:
 - pobyt na basenie – 8.622,00 zł
 - wynajem autokaru – 7.630,00 zł
 - zakup artykułów żywnościowych dla dzieci podczas wyjazdu – 4.268,00 zł
 - wynagrodzenie opiekunów – 8.700,00 zł
- 2) W ramach działań profilaktycznych w 2015 r. w Zespole Szkół w Nurze kontynuowane były wcześniej podjęte działania dotyczące programu antyalkoholowego, antytytoniowego, antynarkotykowego. Prowadzone były prelekcje, wykonywane były gazetki ścienna na temat zdrowego stylu życia oraz organizowano konkursy dotyczące tematyki uzależnień. Na nagrody przeznaczono kwotę 1.519,00 zł
- 3) Ze środków z funduszu alkoholowego dofinansowano wyjazdy na wycieczki dla 17 dzieci z rodzin dotkniętych problemem alkoholowym 1.443,00 zł
- 4) Zakupiono na potrzeby Gminnej Biblioteki książki poświęcone promowaniu zdrowia i zdrowego stylu życia 505,97 zł
- 5) Zakupiono materiały wykorzystane podczas warsztatów organizowanych w Bibliotece Gminnej w ramach wspierania działań służących promowaniu zdrowego stylu życia oraz umiejętnego zagospodarowania wolnego czasu poprzez organizowanie imprez kulturalnych. W 2015 r. odbyło się 6 takich spotkań, wzięło w nich udział 87 osób. Materiałów zakupiono na kwotę 907,43 zł
- 6) Dofinansowanie diet za posiedzenie komisji, szkoleń i spotkań podnoszących kwalifikacje członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Nurze oraz zakup materiałów biurowych 3 474,94 zł

- 7) Opłaty sądowe, opłaty za wydanie opinii przez biegłych sądowych w sprawie uzależnienia od alkoholu 1 152,00 zł

W 2015 r. na wniosek rodzin Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Nurze wezwała 7 osób, na wniosek Policji 1 osobę, na wniosek Zespołu Interdyscyplinarnego 1 osobę. Osoby te wzywane były dwukrotnie lub trzykrotnie. Dwie osoby podjęły dobrowolne leczenie. Jedna sprawa została umorzona przez Sąd Rejonowy w Ostrowi Mazowieckiej Wydział III Rodzinny i Nieletnich. Pozostałe sprawy są w toku.

4. Prognoza zmian społecznych na terenie Gminy Nur

Poniżej pokrótce omówiono potencjalne zmiany, jakie mogą zajść na terenie Gminy Nur w sferze społecznej w okresie programowania niniejszej *Strategii*.

Demografia

Jednym z głównych problemów demograficznych w Polsce jest zjawisko starzenia się społeczeństwa. Według przewidywań GUS liczba osób w wieku emerytalnym wzrośnie z niemal 6,5 mln w 2010 r., do co najmniej 9,6 mln w 2035 r., co stanowić będzie 26,7% całej populacji kraju. Zgodnie z prognozami ludności na wskazanym terenie przewiduje się wzrost ludności wieku poprodukcyjnym. Ponadto należy zakładać, że w kolejnych latach nasili się zjawisko problemów społecznych dotyczących tej grupy społecznej, tj. samotność, choroby, inwalidztwo, życie w ubóstwie, poczucie nieprzydatności, uzależnienie funkcjonalne.

Wykształcenie mieszkańców

Jednym z najważniejszych czynników określających rozwój społeczeństwa jest stały wzrost poziomu wykształcenia. W ciągu dziesięciu lat dzielących spisy powszechne ludności zaobserwowano dynamiczne zmiany, które wpłynęły w sposób znaczący na zmianę struktury ludności według poziomu wykształcenia. Obserwowane trendy dążenia dużych grup ludności do podwyższenia i uzupełnienia wykształcenia pozwalają sądzić, że dane dotyczące wykształcenia z roku na rok będą ulegały znacznej poprawie. Opisane tendencje dotyczące kształcenia dorosłych nie dotyczą osób z wykształceniem podstawowym, a jedynie osób z wykształceniem średnim, które chcą uzyskać wykształcenie wyższe.

Uzależnienia

Spożywanie alkoholu stopniowo staje się sposobem na złagodzenie psychicznych problemów odczuwanych przez daną osobę, a tym samym jest jednym z dominujących środków na pokonanie codziennych przeciwności i kłopotów. Niebagatelne znaczenie mają problemy materialne wywołane głównie brakiem zatrudnienia. W konsekwencji jego wzrostu można oczekiwać wzrostu liczby osób uzależnionych od alkoholu i innych używek.

Wydaje się, że w perspektywie roku 2025 kwestia ta nadal pozostanie poważnym wyzwaniem dla kształtowania lokalnej polityki społecznej i stąd konieczne będą działania profilaktyczne dla całej populacji, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży. W odniesieniu do dzieci i młodzieży szczególnie cenne będą inicjatywy dotyczące zagospodarowania wolnego czasu oraz rozwoju profesjonalnej pomocy pedagogicznej i psychologicznej, która może być realizowana w środowisku lokalnym także w oparciu o świetlice wiejskie.

Bezrobocie

Zważywszy na sytuację społeczną i gospodarczą należy zauważyć, że skala ubóstwa i bezrobocia może w ciągu najbliższych lat wzrastać, stąd konieczne są działania uprzedzające tę sytuację – oczywiście w tych przypadkach, w których jest to możliwe – m.in. poprzez projekty zawierające naukę gospodarowania zasobami finansowymi. Nawet jeśli poziom bezrobocia do roku 2025 zacznie spadać nadal pozostanie szereg osób nieprzystosowanych do pozostawania w zatrudnieniu, dla których będzie konieczne zaplanowanie działań interwencyjnych i prewencyjnych.

Ubóstwo

Podstawowym sposobem ubóstwa jest bezrobocie. W związku z tym, że w kolejnych latach zakłada się wzrost bezrobocia należy również zakładać spadek dochodów własnych gospodarstw domowych, a tym samym spadek ich zamożności i wzrost ubóstwa.

Przestępczość

Prognozowany wzrost poziomu bezrobocia oraz wzrost uzależnień mogą być powodem do zwiększenia się liczby przestępstw. Bezrobocie może przyczynić się głównie do wzrostu liczby przestępstw w zakresie włamań i drobnych kradzieży. Z kolei uzależnienie od środków odurzających może być główną przyczyną bójek i rozbojów.

Przemoc w rodzinie

Do jednych z najczęstszych przyczyn przemocy w rodzinie, zaraz po braku umiejętności panowania nad gniewem i złością, zaliczyć należy uzależnienie od alkoholu. Zakładając, że problem uzależnienia alkoholowego w kolejnych latach będzie się pogłębiał wraz z nim nasili się zjawisko przemocy w rodzinie.

Należy również przyjąć, że wraz ze wzrostem świadomości społecznej coraz więcej przypadków przemocy będzie ujawniane, stąd też instytucje społeczne, w tym samorząd gminny, muszą wykazać aktywność w przychodzeniu z pomocą zarówno ofiarom przemocy, jak i jej sprawcom. Ważny będzie także rozwój kampanii społecznych, adresowanych zarówno do ogółu społeczeństwa, jak i do wybranych grup zawodowych – celem zwiększenia ich profesjonalizmu.

Biorąc powyższe pod uwagę poniżej przedstawiono prognozę problemów społecznych na terenie Gminy Nur.

Problem społeczny	Prognoza zmian w stosunku do stanu obecnego
Uzależnienie	Wzrost/ Stagnacja
Bezrobocie	Wzrost/ Możliwy spadek
Ubóstwo	Wzrost
Przestępczość	Wzrost
Przemoc w rodzinie	Wzrost/ Stagnacja

Źródło: opracowanie własne

5. Analiza SWOT

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych metod diagnozy sytuacji (stanu), w jakiej znajduje się wspólnota samorządowa. Służy porządkowaniu i segregacji informacji, dzięki czemu stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju.

Metoda SWOT ma szczególne znaczenie w analizie strategicznej – stanowi ona kompleksową metodę służącą do badania otoczenia organizacji i analizy jej wnętrza. Nazwa SWOT jest akronimem angielskich słów *strengths* (mocne strony), *weaknesses* (słabe strony), *opportunities* (szanse w otoczeniu), *threats* (zagrożenia w otoczeniu). Analiza SWOT oparta jest na prostym schemacie klasyfikacji, który prezentuje poniższy rysunek nr 2.

Rysunek nr 1. Schemat klasyfikacji analizy SWOT

Źródło: Gierszewska G., Romanowska M., *Analiza strategiczna przedsiębiorstwa*, PWE, Warszawa 2009 r.

Czynniki mające wpływ na bieżący i przyszły rozwój samorządu lokalnego podzielić należy na: **zewnętrzne** w stosunku do gminy oraz mające charakter uwarunkowań **wewnętrznych**, wywierające **negatywny** wpływ oraz mające wpływ **pozytywny**.

Ze skrzyżowania tych dwóch podziałów powstają cztery kategorie czynników: zewnętrzne pozytywne, czyli **szanse**, zewnętrzne negatywne, czyli **zagrożenia**, wewnętrzne pozytywne, czyli **mocne strony** oraz wewnętrzne negatywne, czyli **słabe strony**.

Słabe i mocne strony to cechy stanu obecnego, szanse i zagrożenia – zjawiska przyszłe (spodziewane). Słabe i mocne strony to czynniki, na które społeczność lokalna ma wpływ planistyczny i zarządczy, szanse i zagrożenia – czynniki obiektywne, na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu sprawczego.

Przedstawiona poniżej analiza powstała w oparciu o zdiagnozowaną w pierwszej części dokumentu bieżącą sytuację społeczną gminy.

Tabela nr 14. Analizy SWOT – mocne i słabe strony

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
– Dobre rozpoznanie przez władze lokalne i instytucje problemów społecznych w gminie – Dostępność podstawowych usług (opieka zdrowotna i socjalna, szkolnictwo, kultura i sport) – Przewaga osób w wieku produkcyjnych w lokalnym społeczeństwie – Promocja gminy poprzez imprezy lokalne i ponadlokalne – Opracowanie i wdrażanie Gminnego Programu Wspierania Rodziny w Gminie Nur na lata 2016 – 2018 – Realizacja Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii – Atrakcyjne położenie oraz potencjał gospodarczy i turystyczny	– Niekorzystna struktura demograficzna, znaczny odsetek mieszkańców w wieku – Ujemny przyrost naturalny oraz saldo migracji – Problem występowanie długotrwałego bezrobocia, bezrobocia wśród młodych mieszkańców oraz dziedziczenia bezrobocia – Niewielki odsetek mieszkańców angażujących się w wolontariat – Ograniczony przepływ informacji między placówkami, których działania dotyczą rozwiązywania problemów społecznych – Brak stałego monitoringu i ewaluacji podejmowanych działań pomocowych – Brak organizacji pozarządowych – Brak systemu aktywizacji osób starszych oraz niepełnosprawnych – Niski poziom edukacji ekologicznej mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

Tabela nr 15. Analizy SWOT – szanse i zagrożenia

SZANSE	ZAGROŻENIA
– Wzrost świadomości społecznej dotyczącej problemów zdrowotnych – Wzrost dochodów mieszkańców gminy – Wzrost zaangażowania mieszkańców w działania w ramach wolontariatu – Rozwój oferty edukacyjnej oraz dostosowanie jej do zapotrzebowania rynku pracy – Promocja gminy, działania wspierające przedsiębiorczość mieszkańców oraz rozwój turystyki – Możliwość pozyskania funduszy w nowej perspektywie finansowej (perspektywa finansowa Unii Europejskiej na lata 2014 – 2020)	– Wzrost dostępności substancji psychoaktywnych dla dzieci i młodzieży oraz pojawianie się nowych rodzajów uzależnień – Niepójne przepisy prawa oraz trudność w ich interpretacji – Rosnące zapotrzebowanie na usługi społeczne wynikające ze starzenia się społeczeństwa i wzrostu liczby osób – Zmniejszenie się środków na realizację działań pomocy społecznej, przy jednoczesnym wzroście ilości zadań oraz niewielkim wzroście zatrudnienia – Nasilanie się zjawisk przemocy w rodzinie – Ubożenie części mieszkańców gminy, przyczyniające się do uzależnienia od alkoholu oraz innych patologii społecznych

Źródło: opracowanie własne

6. Cele polityki społecznej Gminy Nur

Na podstawie diagnozy sytuacji społecznej w Gminie Nur określone zostały cele oraz działania stanowiące podstawę dla realizacji polityki społecznej w gminie. Kluczowym zadaniem Gminy w analizowanym obszarze jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób i rodzin, które z różnych przyczyn są niesamodzielne oraz zminimalizowanie rozmiarów i skutków wszelkich zjawisk społecznie negatywnych. Ważnym zadaniem jest zaspokojenie potrzeb w zakresie rozwoju społecznego oraz uaktywnienie środowiska lokalnego.

Celem strategicznym polityki społecznej Gminy Nur jest **stworzenie mieszkańcom Gminy możliwości rozwoju, zaspokojenie ich potrzeb oraz dążenie do integracji społecznej**. W ramach powyższego celu określono cztery obszary priorytetowe (cele operacyjne), na których władze samorządowe zamierzają skupić lokalną politykę społeczną. Formułując poniższe cele uwzględniono cele operacyjne oraz kierunki działań określone w *Strategii Rozwoju Gminy Nur na lata 2016 – 2020 z perspektywą na lata 2021 – 2025* (przyjętej uchwałą Rady Gminy z dnia 11 stycznia 2016 r.). Są to:

<i>Cel operacyjny 1</i>	– Aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z powodu bezrobocia
<i>Cel operacyjny 2</i>	– Rozwój skutecznego systemu wsparcia dla rodzin w prawidłowym pełnieniu funkcji opiekuńczo – wychowawczej
<i>Cel operacyjny 3</i>	– Rozwój skutecznego systemu przeciwdziałania uzależnieniom

W ramach celów operacyjnych rozpisane zostały konkretne działania, których realizacja służyć ma osiągnięciu celu strategicznego. Zaznaczyć również należy, że *Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Nur* opracowana została nie tylko w celu łagodzenia skutków trudnej sytuacji bytowej klientów pomocy społecznej, ale również w celu niwelowania jej podstawowych przyczyn. Realizacja *Strategii* przewiduje współpracę – partnerstwo różnych instytucji i organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy społecznej, a także instytucji działających w zakresie polityki społecznej.

W poniższej tabeli nr 16 przedstawiono szczegółowy harmonogram wdrażania *Strategii*, z podziałem na cele operacyjne, zadania i działania.

Tabela nr 16. Harmonogram wdrażania Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Nur

Cel operacyjny 1 <i>Aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z powodu bezrobocia</i>		
Działanie	Wykonawcy	Rodzaj działania
1. Bieżący monitoring sytuacji osób bezrobotnych 2. Propagowanie idei przedsiębiorczości wśród osób bezrobotnych 3. Dostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy 4. Współpraca przy wdrażaniu programów przeciwdziałania bezrobociu	Gmina, GOPS, WUP, PUP, PCPR, placówki oświatowe	Działania prewencyjne
1. Realizacja i organizacja prac społecznie użytecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym 2. Udzielanie przedsiębiorcom wsparcia finansowego, w związku z tworzeniem miejsc pracy dla osób pozostających bez zatrudnienia 3. Udzielanie wsparcia i pomoc w aktywnym znalezieniu pracy poprzez pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe (doradca zawodowy, psycholog, coach)	Gmina, Powiat, WUP, PUP, GOPS, PCPR, placówki oświatowe	Działania interwencyjne
1. Aktywizacja i integracja grup zagrożonych wykluczeniem społecznym 2. Aktywizacja bezrobotnych poprzez organizację różnorodnych form wsparcia wynikających z ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, takich jak m. in.: staże, prace interwencyjne, roboty publiczne, szkolenia, refundację stanowiska pracy, dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej 3. Wspieranie działań związanych z aktywizacją zawodową osób w wieku 25 – 34 lat oraz działań mających na celu zwiększenie adaptacji do nowych zawodów i mobilności mieszkańców 4. Podnoszenie kwalifikacji mieszkańców w szczególności w zakresie obsługi ruchu turystycznego, handlu i rzemiosła oraz zawodów nierolniczych, kształtowanie postaw rynkowych i innowacyjnych		Działania aktywizacyjne

Cel operacyjny 1 <i>Aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z powodu bezrobocia</i>		
Działanie	Wykonawcy	Rodzaj działania
5. Inicjowanie oraz organizowanie kontaktów bezrobotnych z pracodawcami 6. Pomoc doradczo – konsultacyjna w zakresie możliwości ubiegania się o środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej 7. Udzielenie wsparcia finansowego osobom zamierzającym rozpocząć działalność gospodarczą 8. Zwiększenie absorpcji środków z Unii Europejskiej na programy służące podnoszeniu kwalifikacji osób pozostających bez pracy 9. Rozszerzenie form zatrudnienia socjalnego oraz innych projektów dla osób zagrożonych i wykluczonych społecznie m. in. spółdzielnie socjalne i zatrudnienie wspierane	Gmina, Powiat, WUP, PUP, GOPS, PCPR, placówki oświatowe	Działania aktywizacyjne

Źródło: opracowanie własne

Cel operacyjny 2 <i>Rozwój skutecznego systemu wsparcia dla rodzin w prawidłowym pełnieniu funkcji opiekuńczo – wychowawczej</i>		
1. Rozszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży 2. Rozszerzenie oferty zajęć sportowych dla dzieci i młodzieży 3. Tworzenie miejsc na potrzeby rekreacji, wypoczynku i sportu na terenie gminy	Gmina, Powiat, placówki oświatowe	Działania aktywizacyjne
1. Wydłużanie godzin funkcjonowania istniejących przedszkoli oraz świetlic szkolnych 2. Dożywianie uczniów pochodzących z rodzin ubogich 3. Udzielanie pomocy rzeczowej i finansowej rodzinom będącym w złej kondycji finansowej 4. Wyrównywanie szans edukacyjno – rozwojowych dzieci i młodzieży z rodzin dysfunkcyjnych poprzez wsparcie edukacyjne oraz dofinansowanie zajęć dodatkowych i wyrównawczych 5. Wsparcie asystenta rodziny 6. Prowadzenie grup socjoterapeutycznych dla dzieci z zaburzeniami zachowania 7. Organizowanie akcji pomocy sąsiedzkiej	Gmina, GOPS, PCPR, placówki oświatowe	Działania interwencyjne
1. Tworzenie, udoskonalanie i realizacja programów pomocy rodzinie i pomocy społecznej przeciwdziałających wykluczeniu 2. Organizacja spotkań konsultacyjno – doradczych dla rodziców ze specjalistami 3. Monitorowanie sieci punktów sprzedaży alkoholu, w tym przestrzegania zakazu sprzedaży alkoholu nieletnim 4. Organizacja szkoleń oraz doradztwo zawodowe i psychologiczne dla osób pracujących z dziećmi i młodzieżą 5. Warsztaty kompetencji rodzicielskich 6. Zwiększenie liczby patroli policyjnych 7. Organizacja kampanii promujących życie bez przemocy	Gmina, GOPS, PCPR, GKRPA, policja, PUP, placówki oświatowe	Działania prewencyjne

Źródło: opracowanie własne

Cel operacyjny 3 <i>Rozwój skutecznego systemu przeciwdziałania uzależnieniom</i>		
1. Dofinansowanie obozów socjoterapeutycznych oraz wypoczynku letniego i zimowego dla dzieci pochodzących z rodzin z problemem alkoholowym 2. Finansowanie grupy wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie 3. Prowadzenie indywidualnych konsultacji dla osób doświadczających przemocy w rodzinie	Gmina, GOPS, GKRPA	Działania interwencyjne
1. Prowadzenie edukacji publicznej nt. działania alkoholu na organizm człowieka i ryzyka szkód wynikających z różnych wzorów picia (kampanie, ulotki, informacje i artykuły w lokalnej prasie, konferencje i seminaria) 2. Finansowanie Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii 3. Szkolenia członków GKRPA 4. Organizacja i dofinansowanie imprez bezalkoholowych 5. Organizowanie i finansowanie szkoleń, seminariów, warsztatów, konferencji dla rodziców, pracowników oświaty oraz osób pracujących w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych 6. Realizacja programów profilaktycznych w zakresie profilaktyki selektywnej i wskazującej adresowanych do grup podwyższonego i wysokiego ryzyka oraz młodych ludzi eksperymentujących z alkoholem 7. Finansowanie/dofinansowanie szkoleń dla osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie i rozwiązywania problemów	Gmina, GOPS, GKRPA, Poradnia Leczenia Uzależnień	Działania prewencyjne
1. Realizacja działań profilaktycznych w obszarze profilaktyki uniwersalnej kierowanych do dzieci, młodzieży, rodziców, nauczycieli i osób pracujących z nieletnimi 2. Wdrażanie i upowszechnianie rekomendowanych programów profilaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży i dorosłych 3. Prowadzenie warsztatów umiejętności psychospołecznych kształtujących u młodego człowieka postawy abstynenckie 4. Prowadzenie edukacji społecznej nt. zjawiska przemocy w rodzinie (kampanie, ulotki, informacje i artykuły w lokalnej prasie, konferencje i seminaria)	Gmina, GOPS, GKRPA, Poradnia Leczenia Uzależnień, terapeutów	Działania aktywizacyjne

Źródło: opracowanie własne

Cel operacyjny 4 <i>Rozwój skutecznego systemu wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych</i>		
1. Zapewnienie usług specjalistycznych, podnoszenie, jakości usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami ruchowymi 2. Prowadzenie poradnictwa specjalistycznego wspierającego osoby starsze, niepełnosprawne i rodziny opiekujące się nimi	GOPS, PCPR, służba zdrowia	Działania interwencyjne
1. Rozwój pomocy i samopomocy w zakresie zidentyfikowanych potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych 2. Wspieranie i współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych 3. Ułatwienie dostępu dla osób niepełnosprawnych do informacji o możliwych formach pomocy 4. Oprawa jakości świadczonych usług, skierowanych do osób starszych i niepełnosprawnych 5. Rozwój wolontariatu 6. Likwidacja barier w komunikowaniu 7. Współpraca z Domem Pomocy Społecznej	Gmina, Powiat, GOPS, PCPR,	Działania prewencyjne
1. Opracowanie programów i projektów aktywizujących osoby niepełnosprawne 2. Organizacja wydarzeń kulturalno – oświatowych dostępnych dla osób starszych i niepełnosprawnych na bazie gminnych placówek oświatowych i kulturalnych 3. Zwiększenie dostępności do edukacji dla osób niepełnosprawnych 4. Aktywizacja środowiska do wspólnych działań społecznych na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych 5. Stworzenie miejsc spotkań dla osób starszych (Klub Seniora, Uniwersytet Trzeciego Wieku) 6. Dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach i wyjazdach rehabilitacyjnych 7. Finansowe, wspieranie wydarzeń integracyjnych, sportowych, rekreacyjnych i kulturalne dla osób starszych i niepełnosprawnych	Gmina, Powiat, GOPS, PCPR, placówki oświatowe	Działania aktywizacyjne

Źródło: opracowanie własne

7. System realizacji Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Nur

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Nur na lata 2016 – 2020 z perspektywą na lata 2021 – 2025 jest dokumentem programującym życie społeczności lokalnej, dlatego też w sposób zamierzony została sformułowana na takim poziomie ogólności, aby była elastyczna i stwarzała możliwość dostosowywania realizowanych w oparciu o nią działań do zmieniających się zjawisk i problemów społecznych oraz zmian przepisów prawa, które wyznaczają obszary interwencji w polityce społecznej. Nie stanowi ona zamkniętego

zbioru – wraz z rozpoznawanymi potrzebami możliwe jest projektowanie nowych przedsięwzięć, będących odpowiedzią na aktualne wyzwania.

7.1. Źródła finansowania polityki społecznej gminy

Zakłada się, że źródłami finansowania lub współfinansowania przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w ramach *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Nur* będą:

- 1) środki z budżetu samorządu gminy i powiatu,
- 2) środki z budżetu samorządu województwa,
- 3) środki własne partnerów biorących udział w realizacji celów *Strategii* (np. organizacje pozarządowe, sponsorzy, podmioty prywatne),
- 4) środki z funduszy zewnętrznych, m.in. z fundacji,
- 5) środki z budżetu państwa,
- 6) środki z funduszy krajowych (np. z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych) oraz - środki pozyskiwane z celowych programów realizowanych na szczeblu krajowym, np. z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Programu „Aktywne Formy Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu”, Programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” i innych, Asystent Rodziny,
- 7) środki z budżetu Unii Europejskiej (z Europejskiego Funduszu Społecznego, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego) w ramach realizacji Programów Operacyjnych.

Szczegółowe określenie wysokości planowanych środków na realizację *Strategii* nie jest możliwe ze względu na długi okres obowiązywania dokumentu, brak długookresowych źródeł finansowania, a także wieloletnich dokumentów finansowych określających planowane wydatki gminy na bieżącą działalność. Ponadto wysokość środków przeznaczonych na realizację *Strategii* będzie zależała także od stopnia zaangażowania różnych podmiotów – partnerów realizacji *Strategii*.

Biorąc powyższe pod uwagę należy stwierdzić, że środki finansowe na realizację poszczególnych działań będą uwzględniane cyklicznie w rocznych planach budżetowych lub zaplanowane w wieloletniej prognozie finansowej.

7.2. Monitoring i ewaluacja Strategii

Monitorowanie i ewaluacja zapisów *Strategii* polegać będzie na systematyczne ocenie realizowanych działań oraz ich modyfikacji w przypadku istotnych zmian społecznych, które mogą pojawić się poprzez zmianę regulacji prawnych czy też narastanie poszczególnych problemów społecznych.

Monitoring będzie miał na celu uzyskanie informacji na temat realizacji planowanych działań w zakresie ich czasu realizacji, założeń, źródeł finansowania oraz przełożenia na osiągnięcie rezultatów. Zaleca się prowadzenie:

- monitoringu wskaźnikowego – w oparciu o oczekiwane wskaźniki osiągnięć
- monitoringu społecznego – na podstawie wyników badania opinii, w szczególności poprzez konsultacje społeczne.

Poniżej przedstawiono proponowane wskaźniki monitoringu realizacji *Strategii*:

- ilość zlikwidowanych barier architektonicznych,
- ilość nowo uruchomionych działalności gospodarczych,
- ilość stworzonych nowych miejsc pracy, w tym dla osób niepełnosprawnych, liczba osób mających problemy opiekuńczo – wychowawcze, którym skutecznie udzielono pomocy,
- liczba osób uchronionych przed przemocą w rodzinie,
- liczba osób, które podjęły leczenie odwykowe,
- ilość zorganizowanych kampanii na rzecz profilaktyki antyalkoholowej i antynarkotykowej oraz liczba osób, do których dotarły materiały i ulotki informujące o zagrożeniu związanym z tymi patologiami w ramach systemu sieciowej pomocy,
- liczba atrakcji (zajęć, imprez, itp.) organizowanych, głównie dla dzieci i młodzieży, mających na celu rozwój zainteresowań oraz promocję zdrowego stylu życia,
- liczba zorganizowanych warsztatów społecznych, spotkań z psychologiem, kursów dla rodziców itp. oraz liczba osób z nich korzystających,
- liczba osób pracujących jako wolontariusze,
- procentowy wzrost mieszkańców zadowolonych z jakości życia w gminie.

Ewaluacja jest działalnością z natury normatywną, gdyż z jednej strony wykorzystuje się w niej istniejące normy, z drugiej zaś w jej wyniku mogą pojawiać się propozycje wprowadzania nowych norm i procedur. Jest także działalnością instrumentalną ponieważ jej podstawowym celem jest dostarczanie podmiotom polityki społecznej praktycznej wiedzy potrzebnej do podejmowania decyzji. Ewaluacja będzie miała na celu uzyskanie informacji, czy osiągnięto zakładane rezultaty oraz czy pozwoliły one i w jakim stopniu na realizację celów strategii. Cele ewaluacji to:

- doskonalenie działań podejmowanych w ramach *Strategii*,
- informacja o efektach wdrażania strategii oraz uzyskanie odpowiedzi na pytania związane z jej realizacją,
- wzrost jakości *Strategii*,
- pogłębienie odpowiedzialności za wdrażanie *Strategii* wśród wszystkich zainteresowanych jej funkcjonowaniem i efektami.

Ewaluacja będzie prowadzona według kryterium adekwatności, trwałości oraz użyteczności. Zebrane informacje w ramach monitoringu i ewaluacji odpowiedzą na pytania czy i do jakiego stopnia cele strategii są odpowiednie do zmieniających się potrzeb i priorytetów na poziomie gminy. Proces ewaluacji *Strategii* realizowany będzie etapowo:

- *Ewaluacja ex-ante (przed rozpoczęciem)* przeprowadzona została w trakcie planowania strategii. w fazie przygotowania zebrane zostały w poszczególnych obszarach silne oraz słabe strony, szanse i zagrożenia (analiza SWOT)
- *Ewaluacja mid-term (w połowie realizacji)* przeprowadzona w połowie wdrażania strategii (z uwzględnieniem corocznych raportów z monitoringu i ewaluacji). Ma ona za zadanie ocenę adekwatności programu do lokalnych potrzeb oraz adekwatności podejmowanych działań w stosunku do realizacji przyjętych celów. w wyniku działań monitoringowo – ewaluacyjnych w połowie realizacji strategii zostanie przeprowadzona analiza realizacji przyjętych działań w zakresie czasu ich realizacji, źródeł finansowania, występowania problemów oraz zagrożeń dalszej realizacji. Ewaluacja i monitoring pozwoli między innymi na aktualizację diagnozy oraz weryfikację założeń strategii
- Przez cały okres realizacji strategii prowadzona będzie *ewaluacja i monitoring on-going* czyli *ewaluacja bieżąca*. Zebrane w ich toku informacje przyczynią się do identyfikacji oraz zapobiegania występującym problemom
- *Ewaluacja ex-post (po zakończeniu)* jest ewaluacją zewnętrzną i zostanie przeprowadzona na zakończenie strategii. Ma ona za zadanie ocenę adekwatności programu do lokalnych potrzeb. Zebrane informacje dadzą odpowiedź na pytanie czy i do jakiego stopnia cele *Strategii* były odpowiednie do zmieniających się potrzeb i priorytetów na poziomie gminy. Ewaluacja dostarczy także informacji na potrzeby planowania strategii w kolejnych latach.

Za wykonywanie zbiorczych raportów z realizacji (przynajmniej raz w roku), gromadzenie i upowszechnianie zbiorczych danych z zakresu monitorowania i ewaluacji stopnia realizacji *Strategii* odpowiedzialny będzie Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nurze.

7.3. Zarządzanie ryzykiem

Cel operacyjny 1 <i>Aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z powodu bezrobocia</i>	
Działanie	Opis ryzyka wraz ze sposobem przeciwdziałania
Działania opisane przy celu nr 1	<i>Opis ryzyka:</i> brak zabezpieczenia odpowiednich środków w budżecie gminy, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Ryzyko zewnętrzne (np. uwarunkowania polityczne, zmiana kryteriów dochodowych, zamrożenie środków finansowych, kryzys gospodarczy). Ryzyko zasobów ludzkich np.: jakość wykonywanej pracy ze względu na nadmiar zadań przyporządkowanych poszczególnym pracownikom, wypalenie zawodowe, niesatysfakcjonujące wynagrodzenie, brak wystarczającej motywacji beneficjentów do udziału w programach, projektach, szkoleniach, brak dodatkowych miejsc pracy, uzależnienie od świadczeń z pomocy społecznej.

Cel operacyjny 1 <i>Aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z powodu bezrobocia</i>	
Działanie	Opis ryzyka wraz ze sposobem przeciwdziałania
Działania opisane przy celu nr 1	<i>Sposób przeciwdziałania:</i> skuteczność i efektywność działania, sprawny przepływ informacji, współpraca wszystkich jednostek działających na rzecz GSRPS, dobór beneficjentów do poszczególnych działań, podnoszenie kompetencji kadr zaangażowanych w działanie, podział zadań i kompetencji w zależności od możliwości podmiotów zaangażowanych w działania, bieżący monitoring działań.
Cel operacyjny 2 <i>Rozwój skutecznego systemu wsparcia dla rodzin w prawidłowym pełnieniu funkcji opiekuńczo – wychowawczej</i>	
Działania opisane przy celu nr 2	<i>Opis ryzyka:</i> Brak zabezpieczenia odpowiednich środków w budżecie Gminy, GOPS, Ryzyko zewnętrzne (np. zmiana kryteriów dochodowych, zamrożenie środków finansowych, kryzys gospodarczy. Ryzyko zasobów ludzkich np. (np. jakość wykonywanej pracy ze względu na nadmiar zadań przyporządkowanych poszczególnym pracownikom, wypalenie zawodowe, niesatysfakcjonujące wynagrodzenie, niechęć do zatrudniania asystentów rodziny), brak wystarczającej motywacji beneficjentów do udziału w programach, projektach, szkoleniach, brak motywacji u beneficjentów do zmiany swojej sytuacji życiowej, wyuczona bezradność, brak lub niedostateczna umiejętność racjonalnego gospodarowania budżetem; zaburzona hierarchia potrzeb <i>Sposób przeciwdziałania:</i> Delegowanie zadań na podmioty mające możliwości ich realizacji, działania partnerskie, pozyskiwanie środków zewnętrznych, podział zadań i odpowiedzialności w zależności od potencjału i możliwości realizatorów, kreowanie i promocja działań profilaktycznych w mediach, prasie, bieżący monitoring i szybkie reagowanie na niepowodzenia
Cel operacyjny 3 <i>Rozwój skutecznego systemu przeciwdziałania uzależnieniom</i>	
Działania opisane przy celu nr 3	<i>Opis ryzyka:</i> brak zabezpieczenia odpowiednich środków w budżecie gminy, Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Ryzyko zewnętrzne, np.: uwarunkowania polityczne, zmiana kryteriów dochodowych, zamrożenie środków finansowych, kryzys gospodarczy. Ryzyko zasobów ludzkich, np.: jakość wykonywanej pracy ze względu na nadmiar zadań przyporządkowanych poszczególnym pracownikom, wypalenie zawodowe, niesatysfakcjonujące wynagrodzenie, brak wystarczającej motywacji beneficjentów do udziału w programach, projektach, szkoleniach, brak dodatkowych miejsc pracy, uzależnienie od świadczeń z pomocy społecznej. <i>Sposób przeciwdziałania:</i> skuteczność i efektywność działania, sprawny przepływ informacji, współpraca wszystkich jednostek działających na rzecz GSRPS, dobór beneficjentów do poszczególnych działań, podnoszenie kompetencji kadr zaangażowanych w działanie, podział zadań i kompetencji w zależności od możliwości podmiotów zaangażowanych w działania, bieżący monitoring działań.

Cel operacyjny 4 <i>Rozwój skutecznego systemu wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych</i>	
Działanie	Opis ryzyka wraz ze sposobem przeciwdziałania
Działania opisane przy celu nr 4	<i>Opis ryzyka:</i> brak zabezpieczenia odpowiednich środków w budżecie gminy, GOPS. Ryzyko zewnętrzne (zmiana kryteriów dochodowych, zamrożenie środków finansowych, kryzys gospodarczy. Ryzyko zasobów ludzkich, np.: jakość wykonywanej pracy ze względu na nadmiar zadań przyporządkowanych poszczególnym pracownikom, wypalenie zawodowe, niesatysfakcjonujące wynagrodzenie, brak wystarczającej motywacji beneficjentów do udziału w programach, projektach, szkoleniach, duży stopień osób z niepełnosprawnością, jako bariera do uczestniczenia w proponowanych formach wsparcia. <i>Sposób przeciwdziałania:</i> dobór beneficjentów do poszczególnych działań, dobór realizatorów do poszczególnych działań, racjonalny podział zadań w zależności od możliwości realizacji poprzez poszczególne podmioty, promocja działań na rzecz kwestii niepełnosprawności, przekonywanie decydentów o słuszności realizacji poszczególnych działań, odpowiedzialności i konsekwencji niepodejmowania działań generujących znacznie większe koszty w przyszłości (przy zastosowaniu Kalkulatora Społecznego).

Spis tabel

TABELA NR 1. LICZBA MIESZKAŃCÓW SOŁECTW GMINY NUR	25
TABELA NR 2. SYTUACJA DEMOGRAFICZNA GMINY NUR W LATACH 2000 – 2014	26
TABELA NR 3. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ WPISANE DO REJESTRU REGON NA TERENIE GMINY NUR W LATACH 2000 – 2014.....	30
TABELA NR 4. BEZROBOTNI NA TERENIE GMINY NUR W LATACH 2000 – 2014	31
TABELA NR 5. BEZROBOTNI NA TERENIE GMINY NUR W LATACH 2012 – 2015 ZAREJESTROWANI W PUP W OSTROWI MAZOWIECKIEJ.....	31
TABELA NR 6. OPIEKA ZDROWOTNA NA TERENIE GMINY NUR W LATACH 2000 – 2014	34
TABELA NR 7. OPIEKA SPOŁECZNA NA TERENIE GMINY NUR W LATACH 2010 – 2014.....	36
TABELA NR 8. ZASOBY MIESZKANIOWE GMINY NUR W LATACH 2000 – 2014	39
TABELA NR 9. POWODY PRZYZNANIA POMOCY PRZEZ GMINNY OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W NURZE W 2015 R.....	41
TABELA NR 10. POWODY PRZYZNANIA POMOCY PRZEZ GMINNY OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W NURZE W 2015 R.....	41
TABELA NR 11. STRUKTURA WYDATKÓW NA ŚWIADCZENIA RODZINNE W 2015 R.	42
TABELA NR 12. POMOC UDZIELONA W FORMIE ZASIŁKÓW STAŁYCH W LATACH 2013 – 2015	44
TABELA NR 13. DZIAŁANIA ZESPOŁU INTERDYSCYPLINARNEGO I GRUP ROBOCZYCH NA TERENIE GMINY NUR W LATACH 2011 – 2015.....	47
TABELA NR 14. ANALIZY SWOT – MOCNE I SŁABE STRONY	53
TABELA NR 15. ANALIZY SWOT – SZANSE I ZAGROŻENIA.....	54
TABELA NR 16. HARMONOGRAM WDRAŻANIA GMINNEJ STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W GMINIE NUR	55
WYKRES NR 1. STAN LUDNOŚCI WEDŁUG FAKTYCZNEGO ZAMIESZKANIA NA TERENIE GMINY NUR W LATACH 2000 – 2014	27
WYKRES NR 2. STAN LUDNOŚCI WEDŁUG WIEKU NA TERENIE GMINY NUR W LATACH 2000 – 2014	27
WYKRES NR 3. BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI NA TERENIE GMINY NUR W LATACH 2005 – 2014.....	32
WYKRES NR 4. UDZIAŁ BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH W LICZBIE LUDNOŚCI W WIEKU PRODUKCYJNYM NA TERENIE GMINY NUR W LATACH 2000 – 2014	32
WYKRES NR 5. GOSPODARSTWA DOMOWE KORZYSTAJĄCE Z POMOCY SPOŁECZNEJ NA TERENIE GMINY NUR W LATACH 2010 – 2014.....	36
WYKRES NR 6. KWOTA ŚWIADCZEŃ RODZINNYCH WYPŁACONYCH NA TERENIE GMINY NUR W LATACH 2010 – 2014.....	37
RYSUNEK NR 1. SCHEMAT KLASYFIKACJI ANALIZY SWOT	52